

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑΣ

Η ΕΠΑΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΖΩΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΗ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ
ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΚΑΡΑΚΟΥΖΙΔΟΥ

A.M.: 2008/3297

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ:

ΜΑΡΙΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΨΑΛΤΗ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, 2013

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτρια της πτυχιακής μου εργασίας, κα. Μαρία Παπαθανασίου, για το ειλικρινές ενδιαφέρον και την αμέριστη συμπαράσταση που μου προσέφερε, χωρίς την βοήθεια και την καθοδήγηση της οποίας, δεν θα μπορούσα να υλοποιήσω την πτυχιακή μου εργασία, στο θέμα που επιθυμούσα.

Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου Γιάννα και Στράτο, τον αδερφό μου Κώστα, τον Γιώργο και την φίλη μου Χρύσα, για την βοήθεια και την συμπαράσταση που μου προσέφεραν όλους αυτούς τους μήνες, αλλά και για την υπομονή τους...

Τέλος, ευχαριστώ όλους όσους με βοήθησαν με την διεξαγωγή της έρευνας, με ιδιαίτερα ευχαριστώ στις φίλες μου Ντουϊγκού, Γιώτα και Νατάσα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΣΕΛ.	
Περίληψη	5
ΜΕΡΟΣ 1^ο	
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1ο Τα ζώα συντροφιάς	
1.1. Ορισμός	9
1.2. Τα ζώα συντροφιάς στην οικογένεια	9
1.3. Ποια ζώα προτιμούν τα παιδιά;	10
1.4. Ο φόβος των παιδιών για τα ζώα	11
1.4.1. Επιρροή των γονέων στο φόβο των παιδιών για τα ζώα	12
1.4.2. Αρνητική πληροφόρηση και φόβος	13
1.4.3. Παρατήρηση- μίμηση και φόβος	14
Κεφάλαιο 2ο Πώς επιδρούν τα ζώα συντροφιάς στην ψυχολογία και στην ανάπτυξη του παιδιού;	
2.1. Κοινωνική ανάπτυξη	15
2.2. Συναισθηματική ανάπτυξη	16
2.3. Γνωστική ανάπτυξη	17
2.4. Πόσο σημαντικός είναι ο δεσμός παιδιού- ζώου;	18
Κεφάλαιο 3ο Τα ζώα συντροφιάς στην εκπαιδευτική και στην θεραπευτική διαδικασία	
3.1. Τρόποι ένταξης των ζώων συντροφιάς στο σχολείο	20
3.2. Θετικές και αρνητικές επιδράσεις στους μαθητές	21
3.3. Ζώα θεραπευτές	24
3.4. Οι επιδράσεις του σκύλου θεραπείας στα παιδιά	24
3.5. Στόχοι και υποθέσεις	26
ΜΕΡΟΣ 2ο	
Κεφάλαιο 4^ο Μεθοδολογία έρευνας	
4.1. Συμμετέχοντες	28
4.2. Εργαλείο	32
4.3. Διαδικασία	34
Κεφάλαιο 5^ο Παρουσίαση αποτελεσμάτων	
5.1. Δεύτερη ενότητα: Η σχέση των παιδιών με τα ζώα συντροφιάς	35
5.2. Τρίτη ενότητα: Σχέση και απόψεις των γονέων για τα ζώα	40
5.3. Τέταρτη ενότητα: Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών	45
5.4. Συζήτηση αποτελεσμάτων	47
Βιβλιογραφία	52

Παράρτημα 1	56
Παράρτημα 2	60
Παράρτημα 3	61
Παράρτημα 4	62

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Κατανομή του φύλου των συμμετεχόντων.....	28
Πίνακας 2: Κατανομή της ηλικίας των συμμετεχόντων	28
Πίνακας 3: Κατανομή του εκπαιδευτικού επιπέδου των συμμετεχόντων	29
Πίνακας 4: Κατανομή με βάση τον αριθμό των παιδιών προσχολικής ηλικίας..	29
Πίνακας 5: Κατανομή ανάλογα με το φύλο του παιδιού προσχολικής ηλικίας..	29
Πίνακας 6: Κατανομή ανάλογα με την ηλικία του πρώτου παιδιού	30
Πίνακας 7: Κατανομή ανάλογα με την ύπαρξη κατοικίδιου.....	30
Πίνακας 8: Κατανομή ανάλογα με τον αριθμό των κατοικίδιων	31
Πίνακας 9: Κατανομή ανάλογα με το είδος του πρώτου κατοικίδιου	31
Πίνακας 10: Οι τρόποι που ασχολείται το παιδί με το κατοικίδιο	37
Πίνακας 11: Απόψεις γονέων για τα οφέλη του παιδιού από το ζώο συντροφιάς.....	44
Πίνακας 12: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών...	46

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Χρόνος της ημέρας που αφιερώνει το παιδί στο κατοικίδιο	36
Διάγραμμα 2: Η διάθεση του παιδιού όταν ασχολείται με το κατοικίδιο	37
Διάγραμμα 3: Δεσμός παιδιού-ζώου	38
Διάγραμμα 4: Επαφή του παιδιού με ζώα.....	38
Διάγραμμα 5: Αντίδραση του παιδιού όταν έρχεται σε επαφή με ζώα.....	39
Διάγραμμα 6: Εκδήλωση φόβου του παιδιού για τα ζώα.....	39
Διάγραμμα 7: Είδος ζώου που φοβάται το παιδί.....	40
Διάγραμμα 8: Λήψη απόφασης για την απόκτηση του κατοικίδιου.....	41
Διάγραμμα 9: Επιθυμία για απόκτηση κατοικίδιου	41
Διάγραμμα 10: Αιτιολόγηση έλλειψης επιθυμίας για απόκτηση κατοικίδιου	42
Διάγραμμα 11: Σχέση των γονέων με τα ζώα	42
Διάγραμμα 12: Απόψεις για την ύπαρξη ζώων συντροφιάς σε Π.Σ. και Νηπιαγωγεία.....	43

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχοι: Η εργασία αποσκοπεί στην περιγραφή της σχέσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς, στη διερεύνηση των πιθανών ψυχοκοινωνικών επιδράσεων που ασκούνται στα παιδιά μέσω της επαφής τους με τα ζώα συντροφιάς και στην μελέτη για το αν και σε ποιο βαθμό επηρεάζεται η σχέση των παιδιών με τα ζώα, από τις αντιλήψεις των γονέων τους γι' αυτά.

Μέθοδος: Στην έρευνα συμμετείχαν 124 γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας με την συμπλήρωση δύο ερωτηματολογίων. Το πρώτο ερωτηματολόγιο ονομάστηκε 'Ζώα συντροφιάς και παιδί προσχολικής ηλικίας' και δημιουργήθηκε για την διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας και το δεύτερο που χρησιμοποιήθηκε είναι το έτοιμο ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (SDQ) του Robert Goodman (1997) σε προσαρμογή των Μπίμπου και Στογιαννίδου (2001).

Ευρήματα: Τα αποτελέσματα της έρευνας περιλαμβάνουν τις δημογραφικές και προσωπικές πληροφορίες των συμμετεχόντων και των παιδιών τους, την ύπαρξη ή όχι κατοικίδιου στην οικογένεια καθώς και στοιχεία για την σχέση που έχουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας με το κατοικίδιο -όπου υπάρχει- και με τα ζώα συντροφιάς γενικότερα. Ακόμη, καταγράφεται η σχέση των γονέων με τα ζώα καθώς και οι απόψεις τους για τις πιθανές επιδράσεις των ζώων συντροφιάς στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού. Τέλος, στα ευρήματα της έρευνας περιλαμβάνονται οι πιθανές δυνατότητες και δυσκολίες που παρατηρούνται στη συμπεριφορά του μικρού παιδιού, όπως μετριοούνται από το SDQ, οι οποίες εξετάζονται σε πέντε κλίμακες (θετική κοινωνική συμπεριφορά, υπερκινητικότητα και διάσπαση της προσοχής, διαταραχές συναισθήματος, σχέσεις με συνομηλίκους και διαταραχές διαγωγής).

Συζήτηση: Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, φαίνεται πως τα κορίτσια αναπτύσσουν ισχυρότερους δεσμούς με τα ζώα συντροφιάς, σε σύγκριση με τα αγόρια ενώ δεν

εντοπίστηκε διαφορά ανάμεσα στα δύο φύλα, όσον αφορά την συχνότητα εκδήλωσης φόβου για τα ζώα. Η υπόθεση πως τα παιδιά τα οποία έχουν κατοικίδιο και αυτά τα οποία έχουν αναπτύξει ισχυρό δεσμό μαζί του, έχουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς σε σύγκριση με τα παιδιά που είτε δεν έχουν κατοικίδιο, είτε ενώ υπάρχει κατοικίδιο έχουν αδύναμο δεσμό μαζί του, δεν επαληθεύτηκε στην έρευνα. Τέλος, τα αποτελέσματα δεν έδειξαν πως η σχέση των γονέων με τα ζώα, μπορεί να επηρεάσει τις αντιλήψεις των παιδιών τους γι' αυτά.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία πραγματεύεται την επαφή των παιδιών με τα ζώα συντροφιάς και κατά πόσο η επαφή αυτή επιδρά στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Σύμφωνα με τις μέχρι τώρα έρευνες φαίνεται πως τα παιδιά που μεγαλώνουν με κατοικίδια ζώα, έχουν ευεργετικές επιδράσεις στην ανάπτυξη της κοινωνικότητάς και στην συναισθηματική τους ανάπτυξη γενικότερα, καθώς παρατηρείται αύξηση της ενσυναίσθησης, της αυτοεκτίμησης, της υπευθυνότητας και της αυτονομίας τους (π.χ. McNicolas&Collis, 2000, Endenburg&Baarda, 1995). Τα ζώα συντροφιάς προσφέρουν συναισθηματική ανακούφιση και υποστήριξη στο παιδί, δημιουργώντας το αίσθημα ασφάλειας σε στρεσογόνες καταστάσεις. Επιπροσθέτως, ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν πως τα ζώα συντροφιάς μπορούν να αποτελέσουν ισχυρά κίνητρα για τη μάθηση των παιδιών πράγμα που μπορεί να ωφελήσει την γνωστική τους ανάπτυξη (π.χ. Melson, 2003 , Carey, 1985). Γενικά, προτείνεται ότι η ένταξη των ζώων συντροφιάς στην εκπαιδευτική αλλά και στην θεραπευτική διαδικασία μπορεί να έχει ιδιαίτερα ενθαρρυντικά αποτελέσματα (π.χ. Kotrschal&Ortbauer, 2003, Walters&Stokes, 2008, Barker, Fredrickson&Hunter, 2000, Kaminski, Pellino&Wish, 2002).

Η μέχρι τώρα ενασχόλησή μου με τις ελληνικές πηγές, έδειξε πως οι έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα για το συγκεκριμένο θέμα είναι ιδιαίτερα περιορισμένες. Η απουσία ερευνών για το ζήτημα, και οι θετικές επιδράσεις που φαίνεται να απορρέουν από τη σχέση παιδιού και ζώου συντροφιάς, με οδηγούν στο να θεωρώ ότι η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος είναι αναγκαία και αυτήθα συνεισφέρει στην βαθύτερη κατανόηση του.

Με βάση τον παραπάνω συλλογισμό, σχεδιάστηκε μια συσχετική και περιγραφική έρευνα με στόχο την μελέτη των επιδράσεων της επαφής των ζώων συντροφιάς στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στην έρευνα συμμετείχαν γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας καθώς ο ρόλος των γονέων είναι ιδιαίτερα σημαντικός όσον αφορά την ύπαρξη κατοικιδίου ζώου στην οικογένεια αλλά και στην γενικότερη επαφή των παιδιών με τα ζώα συντροφιάς και κρίνονται οι πλέον κατάλληλοι για να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους .

Η εργασία αποτελείται από πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται ο ορισμός των ζώων συντροφιάς, εξετάζεται ο ρόλος και η θέση τους μέσα στο πλαίσιο της οικογένειας και παρουσιάζονται αποτελέσματα ερευνών, που προσδιορίζουν ποια ζώα προτιμούν τα παιδιά. Ακόμη, παρουσιάζεται το φαινόμενο του φόβου των παιδιών για τα ζώα και αναλύεται, σε ποιο βαθμό και με ποιους τρόπους, μπορεί η σχέση των γονέων με τα ζώα να επηρεάσει τις φοβικές πεποιθήσεις των παιδιών τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρατίθενται οι ευεργετικές επιδράσεις των κατοικιδίων ζώων στην κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη των παιδιών και περιγράφεται αν και κατά πόσο οι επιδράσεις αυτές, επηρεάζονται από το πόσο ισχυρός είναι ο δεσμός ο οποίος έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στο παιδί και το ζώο συντροφιάς. Στο τρίτο κεφάλαιο, αναλύονται ο τρόπος ένταξης των ζώων συντροφιάς στην εκπαιδευτική και στην θεραπευτική διαδικασία και οι επιδράσεις που επιφέρουν –θετικές ή αρνητικές- στα παιδιά. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας, αφορά την μεθοδολογία της έρευνας που πραγματοποιήθηκε. Στο κεφάλαιο αυτό περιγράφονται λεπτομερώς το εργαλείο, οι συμμετέχοντες, η διαδικασία και τα αποτελέσματα της έρευνας.

1. ΤΑ ΖΩΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ

1.1. Ορισμός.

Κατοικίδια ζώα ή ζώα συντροφιάς σύμφωνα με τον ορισμό που παρατίθεται από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (<http://www.opengov.gr>, 2011)

''είναι κάθε ζώο που συντηρείται ή προορίζεται να συντηρηθεί από τον άνθρωπο, κυρίως μέσα στην κατοικία του, για λόγους φιλοζωίας ή συντροφιάς και τελεί υπό την άμεση επίβλεψη και φροντίδα του ιδιοκτήτη του ή κατόχου ή συνοδού ή φύλακα. Ως ζώα συντροφιάς θεωρούνται και οι σκύλοι που χρησιμοποιούνται για το κυνήγι (κυνηγόσκυλα), τη φύλαξη ποιμνίων (ποιμενικοί), τη φύλαξη χώρων και την παροχή βοήθειας και προστασίας ατόμων με ειδικές ανάγκες, καθώς και οι σκύλοι έρευνας και διάσωσης και οι σκύλοι που χρησιμοποιούνται από τις ένοπλες δυνάμεις και τα σώματα ασφαλείας''.

1.2. Τα ζώα συντροφιάς στην οικογένεια.

Εκατομμύρια οικογένειες στην Ευρώπη έχουν κατοικίδια ζώα, από σκύλο και γάτα που είναι τα περισσότερο δημοφιλή, ψάρια, πτηνά, μικρόσωμα θηλαστικά όπως κουνέλια, ινδικά χοιρίδια κ.α. ακόμα και ερπετά. Ένα ζώο συντροφιάς σαν μέλος μίας οικογένειας, μπορεί να αποτελεί ένα καλό και έμπιστο φίλο για τον άνθρωπο αλλά και για το παιδί. Πολλοί ιδιοκτήτες ζώων υπολογίζουν το κατοικίδιό τους σαν ισότιμο μέλος της οικογένειας, του συμπεριφέρονται σαν να είναι παιδί και του μιλάνε (Wells,2009). Αυτό φαίνεται και σε μία διεθνή έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το PsychologyToday (Ryan,1984, αναφέρεται στο Sussman, 1985), στην οποία το 80% των συμμετεχόντων δήλωσαν πως λαμβάνουν μεγαλύτερη συντροφικότητα από το κατοικίδιό τους, παρά από φίλους και γείτονες και πως θεωρούν το κατοικίδιό τους

εξίσου σημαντικό με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας και τους συγγενείς τους. Ακόμη, στην ίδια έρευνα, σχεδόν το 100% των ερωτώμενων υποστήριξαν την άποψη ότι τα ζώα συντροφιάς είναι σημαντικά για την ανάπτυξη και κοινωνικοποίηση των παιδιών και για το λόγο αυτό, οι οικογένειες θα πρέπει να έχουν κατοικίδιο καθώς το παιδί μεγαλώνει.

1.3. Ποια ζώα προτιμούν τα παιδιά;

Υπάρχουν ενδείξεις, πως τα ζωντανά ζώα συντροφιάς, προκαλούν περισσότερο το ενδιαφέρον του μικρού παιδιού να τα παρατηρήσει και να ασχοληθεί μαζί τους, σε αντίθεση με τα ψεύτικα ζώα-παιχνίδια. Αυτό φαίνεται στην έρευνα των Kidd&Kidd (1987, αναφέρεται στο Melson, 2003), οι οποίοι μελέτησαν εκτενώς τα παιδιά και τα κατοικίδιά τους και παρατήρησαν πως τα βρέφη 6-30 μηνών, παρατηρούν για περισσότερη ώρα το σκύλο ή τη γάτα της οικογένειας, παρά ένα παιχνίδι σκύλο ή γάτα που λειτουργεί με μπαταρία. Στην έρευνα αυτή, βρέθηκε πως τα μωρά χαμογελούσαν, άγγιζαν, ακολουθούσαν και έκαναν ήχους στα ζωντανά ζώα, ειδικά στα σκυλιά, περισσότερο απ' ό τι στα παιχνίδια. Σε μία άλλη έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε βρέφη 9 μηνών, παρατηρήθηκε πως τα παιδιά πλησίασαν, άγγιζαν και κοίταζαν ένα μικρό ζωντανό κουνέλι, περισσότερο από μία άγνωστη γυναίκα ή ένα παιχνίδι χελώνα το οποίο φωτίζει, κάνει θορύβους και κινείται (RichardandAllard, 1992, αναφέρεται στο Melson, 2003).

Ποια είναι όμως τα ζώα που προτιμούν τα παιδιά; Στις μελέτες που έχουν πραγματοποιηθεί για την απάντηση του παραπάνω ερωτήματος, περιλαμβάνεται και η έρευνα των Nielsen και Delude (1989), οι οποίοι μελέτησαν τις αντιδράσεις παιδιών δύο έως έξι ετών σε τάξεις Παιδικού Σταθμού ή Νηπιαγωγείου, που ήρθαν σε επαφή με διάφορα ζωντανά ζώα -ταραντούλα, κουνέλι, πουλί και σκύλο- και σε δύο

λούτρινα ζώα. Παρατήρησαν λοιπόν, πως τα παιδιά σε γενικές γραμμές αγνόησαν τα λούτρινα ζώα (το 80% δεν τα κοίταξε καθόλου). Αντίθετα τα ζωντανά ζώα, ειδικά ο σκύλος και το πουλί αποτέλεσαν ισχυρά ερεθίσματα για τα παιδιά (74% των παιδιών άγγιξε τον σκύλο ο οποίος καθόταν, 21% τον φίλησε και περισσότερο από τα 2/3 των παιδιών μίλησαν στο πουλί). Συμπεράναν λοιπόν, πως τα θηλαστικά ελκύουν περισσότερο τα παιδιά να έρθουν σε φυσική επαφή μαζί τους απ' ότι τα πουλιά και τα ασπόνδυλα, με σαφή προτίμηση στα ζώα με γούνα για να αγγίξουν, να αγκαλιάσουν και να φιλήσουν.

Σύμφωνα με τα παραπάνω συμπεραίνουμε πως τα ζωντανά ζώα, ιδιαίτερα τα θηλαστικά ζώα με γούνα, αποτελούν ισχυρότερο κίνητρο για τα μικρά παιδιά, σε αντίθεση με τα ψεύτικα ζώα- παιχνίδια, καθώς φαίνεται πως προκαλούν περισσότερο και για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα το αντιληπτικό ενδιαφέρον του παιδιού ώστε να τα παρατηρήσουν και να αλληλεπιδράσουν μαζί τους, διατηρούν για περισσότερη ώρα την προσοχή τους και παρακινούν την περιέργειά τους.

1.4. Ο φόβος των παιδιών για τα ζώα.

Το αίσθημα του φόβου, εκδηλώνεται στον άνθρωπο από τα πρώτα χρόνια της ζωής του. Τα παιδιά έχουν περισσότερους φόβους από τους ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας και τους βιώνουν με μεγαλύτερη ένταση (Παρασκευόπουλος, 2003). Σύμφωνα με έρευνες, ο φόβος για τα ζώα είναι από τους πιο συνηθισμένους, συμπεριλαμβανομένων του φόβου για τις αράχνες, τα φίδια, τους σκύλους και τα έντομα (Argasetal., 1969, Kirkpatrick, 1984 αναφέρεται στο Daveyetal., 1998).

Αρκετές είναι οι έρευνες οι οποίες έχουν εξετάσει τους παιδικούς φόβους και τις διαφορές που παρουσιάζονται στη συχνότητα και την έντασή τους, ανάλογα με το φύλο του παιδιού. Στην μελέτη των Ollendick, King&Muris (2002), τα κορίτσια,

αναφέρουν υψηλότερα επίπεδα φόβου από τα αγόρια. Αυτό φαίνεται και σε άλλες μελέτες των παιδικών φόβων οι οποίες βασίζονται σε αξιολογήσεις των ίδιων των παιδιών, των γονέων τους, των δασκάλων ή των συνομηλίκων τους και καταγράφουν ότι τα κορίτσια, αναπτύσσουν μεγαλύτερους και εντονότερους φόβους σε σύγκριση με τα αγόρια (Gulloneetal., 1993,Ollendicketal., 1989 και Silvermanetal., 1988, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003). Διαφορές καταγράφονται και στο περιεχόμενο των φόβων ανάμεσα στα δύο φύλα, με τα κορίτσια να αναφέρουν περισσότερους φόβους για τα μικρά ζώα σε αντίθεση με τα αγόρια (Gulloneetal., 1993, Morrissetal., 1983, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003). Πιθανή αιτία για τις διαφορές που παρατηρούνται στους φόβους των κοριτσιών και των αγοριών, αποδίδεται στους ρόλους που επιβάλλει το κοινωνικό περιβάλλον στα δύο φύλα (Ollendicketal., 1995, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003). Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η έκφραση των φόβων, είναι πιο συμβατή στο κορίτσι και αποδεκτή από το περιβάλλον του (Παρασκευόπουλος, 2003). Αντίθετα στο αγόρι, η έκφραση του φόβου δεν είναι συμβατή με το ρόλο του αρσενικού στην κοινωνία, το οποίο απαιτείται να επιδεικνύει περισσότερη αυτοπεποίθηση από το κορίτσι και να βρίσκει τρόπους περιορισμού των φόβων του (Bem, 1981, Golombok, 1994, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003).

1.4.1. Επιρροή των γονέων στο φόβο των παιδιών για τα ζώα.

Σύμφωνα με τον Παρασκευόπουλο (2003), ο φόβος μπορεί να προκληθεί από έκθεση του ατόμου σε τραυματικές καταστάσεις, από την παρατήρηση άλλων ανθρώπων οι οποίοι εκφράζουν φόβο ή από την πρόσληψη τρομακτικών πληροφοριών. Επομένως, ως αιτία πρόκλησης του φόβου των παιδιών για τα ζώα, μπορούμε να ορίσουμε την τραυματική εμπειρία που μπορεί να βιώσει κάποιο παιδί

με ένα ζώο, την λήψη αρνητικών πληροφοριών από ένα άτομο για τα ζώα και την παρατήρηση της φοβικής συμπεριφοράς κάποιου ατόμου προς τα ζώα.

Οι γονείς, αποτελούν τα πρώτα πρότυπα μίμησης του μικρού παιδιού και μπορούν να επηρεάσουν τους φόβους του (Παπάς, 2005). Αυτό μπορεί να συμβεί, είτε μέσω των λεκτικών πληροφοριών που μεταδίδουν στο παιδί, είτε μέσα από την παρατήρηση της συμπεριφοράς τους.

1.4.2 Αρνητική πληροφόρηση και φόβος.

Ο Rachman (1977 και 1991, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003) υποστήριξε πως οι πληροφορίες, είναι αρκετές για να προωθήσουν το φόβο. Πόσο ικανές είναι όμως οι πληροφορίες που μεταδίδονται από τους γονείς στο παιδί να επηρεάσουν το φόβο του; Σύμφωνα με τον Schaffer (1992, αναφέρεται στο Field, Argyris&Knowles, 2001) η επιτυχής μετάδοση πληροφοριών στα μικρά παιδιά μπορεί να επιτευχθεί από ένα άτομο μεγαλύτερης αρμοδιότητας από αυτά. Αυτό φαίνεται και στην έρευνα των Fieldet.al. (2001), οι οποίοι βρήκαν πως όταν ένα παιδί λαμβάνει προφορικές φοβικές πληροφορίες από έναν ενήλικα, φαίνεται να επηρεάζεται περισσότερο στον τομέα του φόβου, σε σύγκριση με όταν δεν λαμβάνει καμία πληροφορία, ή όταν οι φοβικές πληροφορίες λαμβάνονται από κάποιον συνομήλικο του παιδιού.

1.4.3 Παρατήρηση- μίμηση και φόβος.

Έχουν υλοποιηθεί μελέτες οι οποίες εστιάζουν στην πρόσκτηση φόβων των παιδιών, μέσω της μίμησης- παρατήρησης των φοβικών αντιδράσεων των γονέων και κυρίως της μητέρας τους. Πιο αναλυτικά, στην έρευνα των Murisetal. (1996, αναφέρεται στον Παρασκευόπουλο, 2003) βρέθηκε πως οι φόβοι των παιδιών σχετίζονται θετικά με τους φόβους της μητέρας τους, μέσω της επίδρασης μίμησης προτύπου (modeling). Η έρευνα των Gerull και Rapee (2002) σε βρέφη, έδειξε πως η

συναισθηματική αντίδραση της μητέρας απέναντι σε ένα νέο αντικείμενο, επιδρά καθοριστικά στην επακόλουθη συμπεριφορά του παιδιού της. Πιο συγκεκριμένα, στην έρευνα αυτή φάνηκε πως όταν οι μητέρες εκφράζονταν με φόβο ή απέχθεια για ένα αντικείμενο, τα βρέφη έδειχναν την ίδια συμπεριφορά προς αυτό. Το ίδιο συνέβαινε και στις περιπτώσεις όπου η μητέρα επιδείκνυε θετικές εκφράσεις για το αντικείμενο, όπου τα βρέφη αντιδρούσαν ανάλογα. Αξίζει να σημειωθεί, πως παρότι οι αρνητικές εκφράσεις της μητέρας για ένα αντικείμενο δεν διαρκούσαν παραπάνω από ένα λεπτό, η φοβική συμπεριφορά των παιδιών για το ίδιο αντικείμενο, διαρκούσε περισσότερο από δέκα λεπτά. Αυτό, σύμφωνα με τους μελετητές της συγκεκριμένης έρευνας, δείχνει πως τα βρέφη, συσχετίζουν το φοβικό ερέθισμα με την αντίδραση της μητέρας τους κι έτσι, μπορούν να μάθουν να έχουν συναισθηματικές αντιδράσεις, οι οποίες βασίζονται στη συγκεκριμένη συμπεριφορά.

Συνοψίζοντας, δεδομένου ότι το παιδί επηρεάζεται από τις λεκτικές πληροφορίες που του μεταδίδουν οι γονείς του και από την παρατήρηση και μίμηση της συμπεριφοράς τους, ο πιθανός φόβος των γονέων για τα ζώα, είναι εφικτό να μεταδοθεί και στο παιδί με τους τρόπους που μόλις αναφέρθηκαν. Σύμφωνα με τα παραπάνω, απορρέει το συμπέρασμα πως οι αντιλήψεις των γονέων για τα ζώα και η σχέση που έχουν μαζί τους, είναι δυνατό να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό την σχέση των παιδιών τους με τα ζώα αλλά και την πιθανή εκδήλωση φοβικής συμπεριφοράς προς αυτά.

2. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Με την πάροδο των χρόνων όλο και περισσότερες μελέτες εστιάζουν στις ευεργετικές επιδράσεις της επαφής των παιδιών με ζώα συντροφιάς, στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών. Σύμφωνα με τις μέχρι τώρα διερευνητικές προσπάθειες, φαίνεται πως τα παιδιά που μεγαλώνουν με σκυλιά ή άλλα ζώα συντρόφους, απολαμβάνουν τα οφέλη σε σχέση με την κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική ανάπτυξη (Robinson 1995, Ford, 1997, Podbersceket.al. 2000, αναφέρεται στο Kotrschal&Ortbauer, 2003).

2.1. Κοινωνική ανάπτυξη.

Πολλές είναι οι έρευνες που επικεντρώθηκαν στις ευεργετικές επιδράσεις των κατοικίδιων ζώων στην κοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και τα αποτελέσματά τους κρίνονται ιδιαίτερα ενθαρρυντικά. Ο Guttman (1984, αναφέρεται στο Taylor και Kuo, 2006) παρατήρησε πως τα αγόρια που είχαν κατοικίδιο, είχαν μεγαλύτερη ικανότητα αντίληψης των μη λεκτικών πληροφοριών, συνεπώς μεγαλύτερη επικοινωνιακή ικανότητα, σε αντίθεση με τα αγόρια που δεν είχαν κατοικίδιο. Μία ακόμη έρευνα έδειξε πως τα παιδιά που μεγάλωσαν σε οικογένεια με σκυλιά, παρουσίασαν μεγαλύτερη κοινωνική ικανότητα και εξελίχθηκαν σε πιο κοινωνικά αρμόδιους και ολοκληρωμένους ενήλικες απ' ό,τι τα άλλα παιδιά (Guttman κ.α. 1985, αναφέρεται στο Endenburg και vanLith, 2011). Τα παραπάνω ενισχύουν και οι McNicolas και Collis (2000), αφού υποστηρίζουν πως τα ζώα συντροφιάς ευνοούν τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των ανθρώπων και είναι ικανά να αυξήσουν τα κοινωνικά δίκτυα των παιδιών.

2.2. Συναισθηματική ανάπτυξη.

Σε ένα δείγμα παιδιών 7-10 ετών στην Καλιφόρνια, ο Bryant (1985, αναφέρεται στο Melson, 2003) βρήκε ότι όσοι είχαν κατοικίδιο, όταν ένιωθαν λυπημένοι, θυμωμένοι, χαρούμενοι και όταν ήθελαν να μοιραστούν ένα μυστικό, ήθελαν τόσο να απευθυνθούν στο κατοικίδιό τους όσο και στα αδέρφια τους. Σε μία άλλη έρευνα με 68 παιδιά ηλικίας πέντε ετών, όταν ρωτήθηκαν "Σε ποιον πηγαίνετε όταν αισθάνεστε λυπημένοι, θυμωμένοι, χαρούμενοι ή θέλετε να μοιραστείτε μυστικά;" Το 42% απάντησε αυθόρμητα ένα κατοικίδιο. Στην συγκεκριμένη μελέτη, οι γονείς των παιδιών αυτών που στρέφονταν στα κατοικίδια τους για υποστήριξη, βαθμολόγησαν τα παιδιά τους ως λιγότερο αγχωμένα σε σύγκριση με παιδιά ίδιας ηλικίας που είχαν κατοικίδια αλλά δεν στρέφονταν σ' αυτά για ψυχολογική υποστήριξη (Melson και Schwarz, 1994, αναφέρεται στο Melson, 2003). Αρκετές είναι οι έρευνες που έχουν δείξει πως η πλειοψηφία ανθρώπων που έχουν κατοικίδιο, όταν νιώθουν θλίψη ή αναστάτωση στρέφονται στο κατοικίδιό τους για άνεση και υποστήριξη (Covert, 1985, Rost, 1994, Triebenbacher, 1998, αναφέρεται στο Melson, 2003). Αυτό εγείρει την ενδιαφέρουσα πιθανότητα ότι η επαφή με το κατοικίδιο μπορεί να βοηθήσει σε μία μετέπειτα ικανότητα για συναισθηματική ρύθμιση, ακόμα και όταν δεν είναι διαθέσιμο ένα κατοικίδιο (Taylor και Kuo 2006). Άλλοι ερευνητές που υποστηρίζουν τις θετικές επιδράσεις των ζώων συντροφιάς στην συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού είναι οι Enderburg και Baarda (1995, αναφέρεται στο Kotrschal&Ortbauer, 2003), οι οποίοι βρήκαν ότι τα παιδιά που μεγαλώνουν με κατοικίδιο γενικά εμφανίζουν μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση, ενσυναίσθηση και υπευθυνότητα και εξελίσσονται σε κοινωνικά πιο ολοκληρωμένους ενήλικες από τα παιδιά που δεν μεγαλώνουν με κατοικίδιο, αλλά και ο Wilks (1999, αναφέρεται στο Kotrschal&Ortbauer, 2003), ο οποίος υποστήριξε πως τα κατοικίδια ζώα μπορούν να παίξουν ιδιαίτερο ρόλο στην συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού, κυρίως στην ανάπτυξη του αυτοσεβασμού, στην αυτονομία και στην ενσυναίσθηση για τους άλλους.

2.3. Γνωστική ανάπτυξη.

Για πολλά παιδιά, τα ζώα συντροφιάς είναι πιθανό να αποτελούν ισχυρά κίνητρα για μάθηση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι τα παιδιά μαθαίνουν και κατανοούν καλύτερα τα θέματα στα οποία έχουν επενδύσει συναισθηματικά και η μάθηση των παιδιών βελτιστοποιείται όταν συμβαίνει μέσα σε σχέσεις με νόημα (Vygotsky, 1978, αναφέρεται στο Enderburg και vanLith, 2011). Σύμφωνα με τον Carey (1985, αναφέρεται στο Melson, 2003) τα ζωντανά ζώα μπορούν να ενθαρρύνουν την μάθηση των παιδιών, ιδιαίτερα σχετικά με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των ζώων (συμπεριλαμβανομένων και των άλλων ανθρώπων και του εαυτού τους). Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τον Melson (2003), ο οποίος υποστήριξε ότι επειδή τα κατοικίδια εξαρτώνται από την ανθρώπινη φροντίδα για την επιβίωση και την βέλτιστη ανάπτυξή τους, τα ζώα συντροφιάς προσφέρουν στα παιδιά την ευκαιρία να μάθουν την φροντίδα στην πράξη, αφού έχουν κίνητρο να αναθρέψουν κατάλληλα ένα άλλο ον. Αυτό αποτελεί μία αποτελεσματική άσκηση του γονικού ρόλου.

Συνοψίζοντας, φαίνεται πώς τα παιδιά που μεγαλώνουν με ζώα συντροφιάς, απολαμβάνουν τα οφέλη της επαφής αυτής, όσον αφορά την κοινωνική, συναισθηματική και γνωστική τους ανάπτυξη. Αυτό προκύπτει από τα αποτελέσματα των μέχρι τώρα ερευνών, όπου φαίνεται πως τα παιδιά με κατοικίδιο, εμφανίζουν μεγαλύτερη επικοινωνιακή ικανότητα, καθώς και περισσότερο ανεπτυγμένη ενσυναίσθηση, αυτοεκτίμηση, υπευθυνότητα και αυτονομία, σε αντίθεση με τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς την ύπαρξη κατοικιδίου στην ζωή τους. Ακόμη, τα ζώα συντροφιάς αποτελούν πηγή συναισθηματικής υποστήριξης και ανακούφισης για το παιδί. Έτσι όταν το μικρό παιδί έρχεται αντιμέτωπο με καταστάσεις φορτισμένες συναισθηματικά, όπως θλίψη, θυμό ή άγχος, η επαφή με το ζώο μπορεί να διευκολύνει τη ρύθμιση των συναισθημάτων του.

2.4. Πόσο σημαντικός είναι ο δεσμός παιδιού-ζώου;

Ορισμένες έρευνες, έχουν εστιάσει στο δεσμό που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και στο ζώο συντροφιάς, με σκοπό να αποδείξουν αν και κατά πόσο επηρεάζονται οι θετικές επιδράσεις των κατοικιδίων στο παιδί, ανάλογα με την ποιότητα της σχέσης που έχει δημιουργηθεί μεταξύ τους. Όσο πιο δυνατός είναι δηλαδή, ο δεσμός ανάμεσα στο παιδί και το ζώο, τόσο πιο εμφανείς είναι οι επιδράσεις στην κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Όπως αναφέρει ο Poresky (1996), το γεγονός ότι μερικοί ερευνητές δεν έχουν βρει τις επιδράσεις των κατοικιδίων στον άνθρωπο, μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι εστιάζουν στην παρουσία του κατοικιδίου και όχι στο δεσμό που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στον άνθρωπο και στο ζώο. Τα παραπάνω έρχονται να επιβεβαιώσουν τρεις έρευνες οι οποίες έχουν δείξει ότι τα μικρά παιδιά με δυνατό δεσμό ή κοντινή σχέση με ένα κατοικίδιο, είχαν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση από τα παιδιά με αδύναμη σχέση με το ζώο ή αυτά που δεν είχαν κατοικίδιο (Poresky1990,1996; Vidovicetal.1999, αναφέρεται στο Endenburg και vanLith, 2011). Ο Poresky (1990, 1996) ανακάλυψε ότι για την ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων, είναι σημαντικός ο δεσμός που αναπτύσσεται με το κατοικίδιο και όχι απλά η ύπαρξη του κατοικιδίου στο σπίτι και πως τα παιδιά με δυνατό δεσμό με το ζώο, φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη ενσυναίσθηση και πιο θετική συμπεριφορά με τα ζώα. Αυτό είναι σύμφωνο και με τη μελέτη του Vidovic, Stetic&Bratko (1999) στην οποία τα παιδιά που συνδέονταν έντονα με τα ζώα συντροφιάς είχαν πιο ανεπτυγμένη ενσυναίσθηση και προκοινωνικές κλίμακες συμπεριφοράς αλλά και αξιολόγησαν το κλίμα της οικογένειάς τους πολύ πιο ευνοϊκό, σε αντίθεση με τα παιδιά που ήταν λιγότερο συνδεδεμένα με τα κατοικίδια τους. Τέλος, σχετικά με την αυτογνωσία, μία άλλη έρευνα έδειξε ότι η αυτογνωσία των ενηλίκων συνδέεται με την ηλικία στην οποία είχαν πρωτοαναπτύξει δεσμό με

ένα κατοικίδιο. Όσοι δηλαδή, είχαν το πρώτο τους κατοικίδιο στην εφηβεία ή σε ηλικία μικρότερη από έξι ετών, είχαν μεγαλύτερη αυτογνωσία από αυτούς που είχαν το πρώτο κατοικίδιο μεταξύ έξι έως δώδεκα χρονών (Poresky, Hendrix, Mosier&Samuelson, 2001).

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι τα παιδιά που έχουν στενή σχέση και ισχυρό δεσμό με ένα ζώο συντροφιάς επωφελούνται περισσότερο των θετικών επιδράσεων της σχέσης αυτής, σε αντίθεση με τα παιδιά που δεν έχουν κατοικίδιο ή ενώ υπάρχει κατοικίδιο στην οικογένεια, έχουν αδύναμη σχέση με το ζώο. Επομένως, για μία ολοκληρωμένη μελέτη και αξιολόγηση των πιθανών ευεργετικών επιδράσεων που ασκεί η επαφή με τα ζώα συντροφιάς στην ανάπτυξη του παιδιού, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να ληφθεί υπόψη κατά κύριο λόγο η ποιότητα της σχέσης που έχει αναπτυχθεί ανάμεσά τους, αφού απλά και μόνο η ύπαρξη του κατοικιδίου στην ζωή του παιδιού φαίνεται πως δεν αρκεί.

3. ΤΑ ΖΩΑ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

3.1. Τρόποι ένταξης των ζώων συντροφιάς στο σχολείο.

Όπως κάθε νέα μέθοδος διδασκαλίας, η ένταξη ενός ζώου συντροφιάς στην τάξη χρειάζεται λεπτομερή σχεδιασμό. Παρακάτω περιγράφονται οι παράμετροι που πρέπει να ληφθούν υπόψη για την επιτυχή υλοποίηση του εγχειρήματος της ένταξης ενός ζώου συντροφιάς σε μία σχολική τάξη, σύμφωνα με την Anderson (2007).

Καταρχάς, ένα τέτοιο εγχείρημα δεν πρέπει να αποτελεί μονομερή απόφαση. Για το λόγο αυτό, χρειάζεται να πραγματοποιηθούν κάποιες προκαταρκτικές συναντήσεις με στόχο την ολοκληρωμένη ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων (διεύθυνση, παιδαγωγοί, γονείς, μαθητές) ώστε να έχουν την ευκαιρία όλοι να εκθέσουν τις σκέψεις, τις ιδέες και τις ανησυχίες τους, οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη. Σε περίπτωση που προκύψει κάποιος σοβαρός λόγος, όπως για παράδειγμα, αν ένας από τους άμεσα εμπλεκόμενους έχει αλλεργία στα ζώα, το σχέδιο θα πρέπει να εγκαταλειφθεί προς το παρόν.

Ένα εξίσου σημαντικό βήμα, είναι η επιλογή του ζώου συντροφιάς. Το ζώο θα πρέπει να πληροί κάποιες προδιαγραφές ώστε το εγχείρημα να υλοποιηθεί ομαλά και με ασφάλεια. Θα πρέπει δηλαδή, το ζώο να είναι καθαρό, υγιές και εμβολιασμένο, φιλικό με τους ανθρώπους και τα παιδιά, καλά εκπαιδευμένο και υπάκουο. Καλό θα είναι το ζώο να ανήκει στον δάσκαλο της τάξης ή στο άτομο που επιβλέπει τις αλληλεπιδράσεις παιδιού-ζώου. Στην περίπτωση που το ζώο αγχωθεί ή είναι μη συνεργάσιμο, θα πρέπει να απομακρυνθεί από την τάξη για την ασφάλεια όλων. Ακόμη, για την επιτυχία του εγχειρήματος και για να επωφεληθούν οι μαθητές από αυτό, κρίνεται απαραίτητο να θεσπιστούν ορισμένοι κανόνες στην τάξη, όσων αφορά

την συμπεριφορά των παιδιών προς το ζώο. Ο παιδαγωγός θα πρέπει από την αρχή του εγχειρήματος, να γνωρίσει το ζώο στα παιδιά, να τα ενημερώσει για τις ανάγκες του (τάισμα, βόλτα, ύπνος, ασφάλεια) και να τους μιλήσει για το τί του αρέσει και τι όχι, ώστε οι μαθητές θα μάθουν να σέβονται και να φροντίζουν με υπευθυνότητα τις ανάγκες του ζώου και να κατανοούν τα συναισθήματά του. Τέλος, συνιστάται ο παιδαγωγός να έχει ορίσει από πριν τον τρόπο και σε ποιους τομείς θα συμμετέχει το ζώο συντροφιάς στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και κάποιες δραστηριότητες που θα μπορούν τα παιδιά να πραγματοποιήσουν με το ζώο σε ατομικό επίπεδο, εφόσον το επιθυμούν, ώστε να βελτιωθεί η σχέση ανάμεσά τους.

Η StrayAction – PetTherapy (SAPT) Hellas, τονίζει πως η μόνιμη παρουσία ενός ζώου συντροφιάς, συγκεκριμένα ενός σκύλου, στο σχολικό περιβάλλον έχει αρκετές πρακτικές δυσκολίες και χρειάζεται λεπτομερή οργάνωση και θέληση από όλους τους εκπαιδευτικούς για να υλοποιηθεί. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τις πρακτικές δυσκολίες που προκύπτουν για την υλοποίηση του συγκεκριμένου εγχειρήματος, αναφέρουν πως το ζώο δεν θα μπορεί να διαμένει μόνιμα στο χώρο του σχολείου, ιδιαίτερα τους μήνες τους οποίους το σχολείο παραμένει κλειστό (Χριστούγεννα, Πάσχα, καλοκαίρι) και προτείνουν ως λύση, ένας από τους Παιδαγωγούς να δύναται να παίρνει το ζώο στο σπίτι του όταν χρειάζεται (προσωπική επικοινωνία, 16 Ιανουαρίου, 2013).

3.2. Θετικές και αρνητικές επιδράσεις στους μαθητές.

Έχουν πραγματοποιηθεί μελέτες με στόχο να βρεθεί, αν και κατά πόσο η ένταξη ενός ζώου συντροφιάς στο σχολικό πλαίσιο, μπορεί να ενισχύσει την εκπαιδευτική διαδικασία. Σε μία έρευνα των Kotrschal και Ortbauer (2003), ένας σκύλος ενσωματώθηκε σε μία τάξη δημοτικού για ένα μήνα, προκειμένου να μελετηθούν οι

επιδράσεις, θετικές και αρνητικές, της παρουσίας του σκύλου στη συμπεριφορά των παιδιών. Τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, κυρίως σε ότι αφορά την κοινωνικοποίηση των παιδιών αφού με την παρουσία του σκύλου, αυξήθηκε η επικοινωνία μεταξύ των παιδιών, αλλά και η επικοινωνία των παιδιών με τον εκπαιδευτικό. Φάνηκε, πως τα παιδιά ήταν λιγότερο μόνα στην τάξη και βρίσκονταν συχνότερα σε μία ομάδα. Ακόμη, παρατηρήθηκε μείωση των ακραίων και επιθετικών συμπεριφορών, τα παιδιά κάθονταν πιο συχνά στη θέση τους και πρόσεχαν περισσότερο τον δάσκαλο. Στην έρευνα αυτή, τα παιδιά φάνηκε να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τον σκύλο, ενεργώντας διακριτικά και παρατηρώντας τις ανάγκες του. Σε αντάλλαγμα με το να κάθονται κοντά και να χαϊδεύουν το σκύλο, πήραν αγάπη, την οποία μπορεί να είχαν προσπαθήσει να προσελκύσουν στο παρελθόν με ενοχλητική συμπεριφορά. Το μόνο αρνητικό συμπέρασμα που παρατηρήθηκε στη συγκεκριμένη έρευνα ήταν ότι τα παιδιά, σε αντίθεση με τις ομαδικές, συγκεντρώνονταν λιγότερο στις ατομικές ασκήσεις.

Σε μία παρόμοια έρευνα που πραγματοποιήθηκε (Barker et al., 2000) σε παιδιά προσχολικής ηλικίας (3-4 ετών), υλοποιήθηκαν διάφορες δραστηριότητες στην τάξη με ζώα συντροφιάς (Animal Assisted Activities). Κάθε δραστηριότητα που πραγματοποιήθηκε στην έρευνα περιλάμβανε γνωριμία με το ζώο και ενθάρρυνση των παιδιών να αλληλεπιδράσουν μαζί του (να το χαιρετήσουν, να το χαϊδέψουν, να το φροντίσουν και να το αποχαιρετήσουν). Οι ερευνητές της συγκεκριμένης έρευνας, παρατήρησαν βελτίωση στην αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών καθώς και αύξηση της περιέργειας, της συνεργασίας, περισσότερη αναρώτηση αλλά και περισσότερα χαμόγελα. Ακόμη, όλοι οι δάσκαλοι και οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μαθητές που επωφελήθηκαν περισσότερο από τις δραστηριότητες με τα ζώα, ήταν οι ντροπαλοί μαθητές και αυτοί που αποσύρονται εύκολα. Τα παραπάνω

επιβεβαιώνονται και από άλλες έρευνες, όπως αυτή του Bergensen (1989, αναφέρεται στο Endenburg και vanLith, 2011), ο οποίος σε μία 9μηνη έρευνα με την παρουσία ζώων σε μία σχολική τάξη, ανακάλυψε ότι ο αυτοσεβασμός των παιδιών αυξήθηκε σημαντικά. Άλλη έρευνα, έδειξε πως τα παιδιά που στις δραστηριότητες της τάξης τους είχε ενσωματωθεί σκύλος, είχαν μεγαλύτερη βελτίωση στον τομέα της ανεξαρτησίας, που συμβάλει στην ανάπτυξη της αυτονομίας, σε αντίθεση με τα παιδιά σε τάξη χωρίς σκύλο. Στην έρευνα αυτή, η βαθμολογία του δασκάλου έδειξε μεγαλύτερη κοινωνική ενσωμάτωση (ένταξη) ανάμεσα στους μαθητές και μεγαλύτερη μείωση των ακραίων συμπεριφορών σε παιδιά που είχαν βαθμολογηθεί ως επιθετικά, μετά την 3μηνη παρουσία του σκύλου στην τάξη, σε σύγκριση με τους μαθητές τάξης χωρίς σκύλο (Hergovich, Monshi, Semmler&Zieglmayer (2002). Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα των Kotrschal και Ortbauer (2003), στη οποία ζώα (κυρίως σκύλοι) ήταν παρόντες στις σχολικές τάξεις, οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν υψηλότερη κοινωνική ενσωμάτωση και μία μείωση του αριθμού των επιθετικών παιδιών(Μ.Ο. ηλικίας παιδιών 6,7 χρονών).

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, προκύπτει το συμπέρασμα πως η ύπαρξη ζώων συντροφιάς στην τάξη, μπορεί να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην εκπαιδευτική διαδικασία, εφόσον η ένταξη του ζώου πραγματοποιηθεί με υπευθυνότητα και μετά από αυστηρό προγραμματισμό. Ακόμη, θα έδινε την ευκαιρία στα παιδιά τα οποία δεν έχουν δικό τους κατοικίδιο στο σπίτι, να αναπτύξουν δεσμό με ένα ζώο συντροφιάς και να μάθουν, μέσω της φροντίδας του ζώου, την έννοια της ανάληψης ευθύνης (SaptHellas, 2013, προσωπική επικοινωνία). Με τη σωστή καθοδήγηση του παιδαγωγού το ζώο στην τάξη μπορεί να αποτελέσει για τους μαθητές κίνητρο γνώσης, έμπνευσης και αναρώτησης, να ωφελήσει τις αλληλεπιδράσεις των παιδιών

μεταξύ τους αλλά και με το δάσκαλο, με την προώθηση της ομαδικότητας και της συνεργασίας αλλά και τη μείωση των ακραίων συμπεριφορών των παιδιών.

3.3. Ζώα θεραπευτές.

Τα ζώα, λόγω των ευεργετικών επιδράσεων που ασκούν στον άνθρωπο, έχουν ενταχθεί ενεργά πλέον και στην θεραπευτική διαδικασία. Τα προγράμματα AnimalAssisted Therapy (όπου το ζώο συμπεριλαμβάνεται στο θεραπευτικό σχέδιο) και AnimalAssistedActivities (το οποίο περιλαμβάνει δραστηριότητες με άτομα που αγωνίζονται με μία ασθένεια), έχουν χρησιμοποιηθεί σε διάφορες ρυθμίσεις στον τομέα της υγείας, όπως μονάδες εντατικής θεραπείας, εγκαταστάσεις μακροχρόνιας φροντίδας, κλινικές παιδικές μονάδες και στην ψυχοθεραπεία παιδιών και ενηλίκων (Reichert,1994, αναφέρεται στο Kaminskietal., 2002). Τα προγράμματα αυτά, λειτουργούν ως συμπλήρωμα στη θεραπεία του ατόμου και έχουν ως στόχο την προώθηση των κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και συμπεριφορών, την αύξηση της συναισθηματικής άνεσης, μείωση του αισθήματος μοναξιάς ή άγχους και την βελτίωση της ανεξαρτησίας και της αυτοεκτίμησης του ασθενούς.

3.4. Οι επιδράσεις του σκύλου-θεραπείας στα παιδιά.

Για το μικρό παιδί, η ασθένεια και η νοσηλεία μπορεί να αποτελούν μία ιδιαίτερα τραυματική εμπειρία, καθώς βιώνει μεγάλη αλλαγή στη ζωή του μέσω του αποχωρισμού από τους γονείς, την απομάκρυνση από την ασφάλεια του σπιτιού και λόγω της θεραπευτικής διαδικασίας και των ιατρικών εξετάσεων στις οποίες υποβάλλεται. Σύμφωνα με τους McCaul και Mallott (1984, αναφέρεται στο Hansenetal., 1999), μία μέθοδος που έχει επιτυχώς χρησιμοποιηθεί για να μειώσουν τη διέγερση των παιδιών σε αγχώδεις καταστάσεις, είναι να αποσπάσουν την προσοχή του παιδιού μακριά από τις αισθήσεις και τις συναισθηματικές αντιδράσεις

που προκαλούνται από το στρεσογόνο παράγοντα. Οι Beck και Katcher(1983, αναφέρεται στο Hansen, Messenger, Baun&Megel, 1999) πρότειναν πως όταν βάζουμε σε μία άγνωστη κατάσταση ή περιβάλλον ένα σκύλο συντροφιάς και ένα παιδί, ο σκύλος κάνει την κατάσταση λιγότερο απειλητική και δημιουργεί στο παιδί την αίσθηση οικειότητας και ασφάλειας. Τα παραπάνω ενισχύονται και από μία έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε παιδιά 2-6 ετών, σε μία παιδιατρική κλινική, με στόχο να μελετηθεί αν και κατά πόσο η παρουσία ενός σκύλου κατά τη διάρκεια μίας εξέτασης υγείας επηρεάζει την φυσική διέγερση και τις συμπεριφορές αγωνίας των παιδιών (Hansenetal., 1999). Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας έδειξαν σημαντική μείωση των συμπεριφορών αγωνίας και άγχους με την παρουσία του ζώου και ότι τα παιδιά ήταν περισσότερο ήρεμα και συνεργάσιμα όταν ο σκύλος ήταν παρών στην εξέταση.

Εκτός από την συναισθηματική ανακούφιση που προσφέρει η παρουσία του ζώου θεραπείας, φαίνεται πως το παιδί, ωφελείται και σε άλλους τομείς όπως στην αύξηση της επικοινωνίας, την ανάπτυξη της κοινωνικοποίησης, τη μείωση της μοναξιάς, τη δημιουργία αίσθησης σύνδεσης με ένα έμβιο ον και γενικά η επαφή με το ζώο το βοηθά να αναπτύξει μία ποικιλία δεξιοτήτων (Chandler, 2005 και DeltaSociety, 2006, αναφέρεται στο Endenburg και vanLith, 2011). Ακόμη, στις θεραπείες που συμπεριλαμβάνονται ζώα, τα παιδιά μπορούν να πραγματοποιήσουν δραστηριότητες με το ζώο συντροφιάς, που αποσκοπούν στην αύξηση της μυϊκής δύναμης και βελτίωση της λεπτής και αδρής κινητικότητας, με το να βγάλουν βόλτα, να παίξουν, να φροντίσουν και να βουρτσίσουν το ζώο (Chandler, 2005, αναφέρεται στο Endenburg και vanLith, 2011).

3.5. Στόχοι και υποθέσεις της έρευνας.

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα ερευνών, δείχνουν πως η επαφή και ο δεσμός των παιδιών προσχολικής ηλικίας με ένα ζώο συντροφιάς, μπορεί να επιδράσει θετικά στην ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη. Λαμβάνοντας υπόψη τα πιθανά οφέλη της επαφής αυτής αλλά και το γεγονός ότι οι μελέτες, οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα για το συγκεκριμένο θέμα είναι ιδιαίτερα περιορισμένες, η ερευνητική αυτή εργασία αποσκοπεί:

1) Στη περιγραφή της σχέσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς. Επιδιώκεται η καταγραφή της επαφής των παιδιών με τα ζώα, είτε πρόκειται για το κατοικίδιο, είτε για κάποιο ξένο προς το παιδί ζώο και ο προσδιορισμός των συναισθημάτων (π.χ. φόβος) που η επαφή αυτή επιφέρει. Ακόμη, σχετικά με τα παιδιά που έχουν κατοικίδιο, διερευνάται, ο ρόλος του φύλου, ο ρόλος της συχνότητας της επαφής και το είδος δεσμού (ισχυρός ή μη) που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στο παιδί και το ζώο συντροφιάς (Βλ. Υπόθεση 1).

2) Στη διερεύνηση των ψυχοκοινωνικών επιδράσεων που ασκούνται στο παιδί που μεγαλώνει με κατοικίδιο ζώο, σε σύγκριση με το παιδί που μεγαλώνει χωρίς την παρουσία κατοικιδίου στη ζωή του (Βλ Υπόθεση 2).

3) Στη μελέτη για το αν και σε ποιο βαθμό, επιδρούν οι θετικές ή αρνητικές αντιλήψεις των γονέων για τα ζώα, στην σχέση του παιδιού τους με αυτά. Το πόσο δηλαδή επηρεάζεται η συχνότητα της επαφής, το είδος του δεσμού αλλά και ο πιθανός φόβος των παιδιών για τα ζώα, από την σχέση που έχουν οι γονείς τους με αυτά (Βλ. Υπόθεση 3).

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους παραπάνω στόχους, στην έρευνα διερευνούνται οι εξής υποθέσεις:

Υπόθεση 1: Υποθέτουμε ότι τα κορίτσια, παρουσιάζουν συχνότερα φόβο για τα ζώα και πως αναπτύσσουν πιο ισχυρό δεσμό με το κατοικίδιό τους σε σύγκριση με τα αγόρια .

Υπόθεση 2: Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας που έχουν κατοικίδιο, παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, όπως μετριοούνται από το SDQ, σε σύγκριση με τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς την παρουσία κατοικιδίου στη ζωή τους. Ειδικότερα, υποθέτουμε ότι τα παιδιά που έχουν κατοικίδιο και έχουν αναπτύξει δυνατό δεσμό μαζί του, παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, όπως μετριοούνται από το SDQ, σε σύγκριση με τα παιδιά που ενώ έχουν κατοικίδιο, ο δεσμός μαζί του είναι αδύναμος.

Υπόθεση 3: Η σχέση των γονέων με τα ζώα επηρεάζει την σχέση του παιδιού με τα ζώα. Δηλαδή υποθέτουμε ότι τα παιδιά, οι γονείς των οποίων δεν έχουν καλή σχέση με τα ζώα, παρουσιάζουν συχνότερα φόβο γι' αυτά σε σύγκριση με τα παιδιά που οι γονείς τους έχουν καλή σχέση με τα ζώα.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

4. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν 124 γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας, από τις πόλεις της Θεσσαλονίκης, της Καβάλας και της Ξάνθης. Η κατανομή των συμμετεχόντων με βάση το φύλο τους φαίνεται στον Πίνακα 1. Σ' αυτόν παρατηρείται ότι η συντριπτική πλειοψηφία αυτών ήταν γυναίκες.

Πίνακας 1. Κατανομή του φύλου των συμμετεχόντων

Φύλο	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
ΑΝΤΡΑΣ	21	16,9%
ΓΥΝΑΙΚΑ	103	83,1%

Η ηλικία των συμμετεχόντων, φαίνεται στον Πίνακα 2, όπου παρατηρείται πως η πλειοψηφία, κυμαίνεται μεταξύ 31 και 40 ετών.

Πίνακας 2. Κατανομή της ηλικίας των συμμετεχόντων

Ηλικία	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
18-30	28	22,6%
31-40	78	62,9%
41-50	18	14,5%

Η κατανομή με βάση την εκπαίδευση, φαίνεται στον Πίνακα 3, όπου παρατηρείται πως η πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Πίνακας 3. Κατανομή του εκπαιδευτικού επιπέδου των συμμετεχόντων.

Εκπαίδευση	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Πρωτοβάθμιο	2	1,6%
Δευτεροβάθμιο	42	33,9%
Τριτοβάθμιο	53	42,7%
Άλλο (ΤΕΙ, ΙΕΚ)	27	21,8%

Στον Πίνακα 4, παρουσιάζεται η κατανομή των συμμετεχόντων ανάλογα με τον αριθμό των παιδιών που έχουν στην προσχολική ηλικία. Παρατηρείται πως οι συμμετέχοντες, στην συντριπτική πλειοψηφία τους, δήλωσαν πως έχουν μόνο ένα παιδί στην προσχολική ηλικία.

Πίνακας 4. Κατανομή με βάση τον αριθμό των παιδιών προσχολικής ηλικίας.

Αριθμός παιδιών	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Ένα	80	64,5%
Δύο	37	29,8%
Τρία	5	4%
Τέσσερα και άνω	2	1,6%

Η κατανομή ανάλογα με το φύλο του παιδιού, φαίνεται στον Πίνακα 5, όπου παρατηρείται πως δεν υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στα κορίτσια και τα αγόρια, ενώ μικρότερο ποσοστό δήλωσε πως έχουν και κορίτσι και αγόρι στην προσχολική ηλικία.

Πίνακας 5. Κατανομή ανάλογα με το φύλο του παιδιού προσχολικής ηλικίας.

Φύλο	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Αγόρι	49	39,5%
Κορίτσι	52	41,9%
Αγόρι και Κορίτσι	23	18,5%

Η ηλικία των παιδιών των συμμετεχόντων, φαίνεται στον Πίνακα 6, όπου παρατηρούμε πως η πλειοψηφία των παιδιών είναι μεταξύ τριών και τεσσάρων ετών.

Πίνακας 6. Κατανομή ανάλογα με την ηλικία του πρώτου παιδιού.

Ηλικία 1 ^{ου} παιδιού	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
0-2 ετών	30	24,2%
3-4 ετών	74	59,7%
5-6 ετών	20	16,1%

Παρακάτω στον Πίνακα 8, παρουσιάζονται τα ποσοστά που αφορούν την ύπαρξη κατοικίδιου στην οικογένεια των συμμετεχόντων. Όπως παρατηρούμε, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσαν πως δεν έχουν κατοικίδιο.

Πίνακας 7. Κατανομή ανάλογα με την ύπαρξη κατοικίδιου.

Ύπαρξη κατοικίδιου	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Ναι	39	31,5%
Όχι	85	68,5%

Η κατανομή ανάλογα με τον αριθμό των κατοικίδιων που υπάρχουν στην οικογένεια των συμμετεχόντων παρουσιάζεται στον Πίνακα 9, όπου παρατηρείται πως οι περισσότεροι συμμετέχοντες δήλωσαν πως έχουν ένα κατοικίδιο στην οικογένειά τους. Τα ποσοστά του πίνακα προέκυψαν από τις απαντήσεις μόνο όσων δήλωσαν πως έχουν κατοικίδιο και όχι από το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Πίνακας 8. Κατανομή ανάλογα με τον αριθμό των κατοικιδίων.

Αριθμός κατοικιδίων	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Ένα	19	50%
Δύο	9	23,7%
Τρία	8	21,1%
Άλλο	2	5,3%

Όσον αφορά το είδος του κατοικιδίου των συμμετεχόντων, όπως φαίνεται στον Πίνακα 10, οι περισσότεροι δήλωσαν πως έχουν αποκτήσει σκύλο. Όσοι επέλεξαν την απάντηση Άλλο, συμπλήρωσαν πως έχουν ψάρι, ενώ ορισμένοι, δεν ανέφεραν το είδος του ζώου. Ακόμη, έντεκα άτομα ανέφεραν το είδος και του δεύτερου κατοικιδίου όπως φαίνεται στον Πίνακα 11. Τα ποσοστά που παρουσιάζονται στους πίνακες 10 και 11, προέκυψαν από τις απαντήσεις μόνο όσων δήλωσαν πως έχουν κατοικίδιο και όχι από το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα.

Πίνακας 9. Κατανομή ανάλογα με το είδος του κατοικιδίου.

Είδος κατοικιδίου	Συχνότητα (f)	Ποσοστό (%)
Σκύλος	14	36,8%
Γάτα	1	2,6%
Κουνέλι	2	5,3%
Πουλί	10	26,3%
Χάμστερ	-	-
Άλλο	11	28,90%

4.2. Εργαλείο.

Για τη συλλογή των δεδομένων της έρευνας, χρησιμοποιήθηκαν δύο ερωτηματολόγια. Το πρώτο είναι το ερωτηματολόγιο ‘Ζώα συντροφιάς και παιδί προσχολικής ηλικίας’, το οποίο δημιουργήσαμε η συγγραφέας και η επιβλέπουσα καθηγήτρια της συγκεκριμένης πτυχιακής εργασίας (Βλ. Παράρτημα 1) και το δεύτερο που χρησιμοποιήθηκε είναι το έτοιμο ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (SDQ) του Robert Goodman (1997) σε προσαρμογή των Μπίμπου και Στογιαννίδου (2001) (Βλ. Παράρτημα 2).

Στην πρώτη σελίδα του ερωτηματολογίου, περιλαμβάνονται οδηγίες για την σωστή συμπλήρωσή του και αναφέρεται πως η συμμετοχή στην έρευνα είναι ανώνυμη, εθελοντική, και εμπιστευτική και πως οποιαδήποτε πληροφορία παρέχουν οι ερωτώμενοι, αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης έρευνας. Ακόμη στην σελίδα αυτή, αναγράφονται το όνομα και τα προσωπικά στοιχεία επικοινωνίας της συγγραφέως και της επιβλέπουσας καθηγήτριας της εργασίας και δίνεται η ευκαιρία σε όσους συμμετέχοντες επιθυμούν να ενημερωθούν για τα αποτελέσματα της έρευνας, να αναγράψουν τα στοιχεία επικοινωνίας τους (Βλ. Παράρτημα 3).

Το ερωτηματολόγιο ‘Ζώα συντροφιάς και παιδί προσχολικής ηλικίας’, αποτελείται από 25 ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου οι οποίες χωρίζονται σε τέσσερις θεματικές ενότητες.

Η πρώτη ενότητα, αποτελείται από εννέα ερωτήσεις, διχοτομικές, απλής και πολλαπλής επιλογής και περιλαμβάνει τις δημογραφικές και προσωπικές πληροφορίες των συμμετεχόντων. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν το φύλο, την ηλικία και το εκπαιδευτικό επίπεδο των συμμετεχόντων καθώς και τον αριθμό των παιδιών που έχουν στην προσχολική ηλικία, το φύλο και την ηλικία τους. Ακόμη, η ενότητα

αυτή περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικά με την ύπαρξη κατοικιδίου στη οικογένεια, τον αριθμό και το είδος του κατοικιδίου.

Η δεύτερη ενότητα αφορά την σχέση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς και αποτελείται από οχτώ ερωτήσεις, διχοτομικές, απλής επιλογής, πολλαπλής επιλογής και κλίμακας Likert. Στην ενότητα αυτή οι ερωτήσεις μετρούν την σχέση του παιδιού με το κατοικίδιο, δηλαδή τον χρόνο και τους τρόπους επαφής, την διάθεση του παιδιού όταν ασχολείται με το ζώο συντροφιάς αλλά και τον δεσμό που έχει δημιουργηθεί ανάμεσά τους. Ακόμη, οι ερωτώμενοι καλούνται να αναφέρουν αν το παιδί έρχεται σε επαφή με ζώα, πως αντιδρά στην επαφή αυτή, αν έχει εκδηλώσει φόβο για κάποιο ζώο και αν ναι για ποιο.

Η τρίτη ενότητα, αφορά τις απόψεις των γονέων για τα ζώα συντροφιάς και την σχέση που έχουν μαζί τους. Η ενότητα αυτή αποτελείται από επτά ερωτήσεις, διχοτομικές, απλής ή πολλαπλής επιλογής και κλίμακας Likert. Οι ερωτώμενοι στην ενότητα αυτή, καλούνται να αναφέρουν το λόγο που τους οδήγησε στην απόφαση να αποκτήσουν κατοικίδιο, ενώ όσοι δεν έχουν κατοικίδιο, να δηλώσουν αν θα επιθυμούσαν να αποκτήσουν κάποια στιγμή και αν απαντήσουν αρνητικά, να το αιτιολογήσουν. Ακόμη, καλούνται να αξιολογήσουν την σχέση που έχουν οι ίδιοι με τα ζώα, να δηλώσουν την συμφωνία ή διαφωνία τους για την ύπαρξη ζώων συντροφιάς στα σχολεία και να δηλώσουν σε ποιους τομείς θεωρούν πως ωφελείται το παιδί από την ύπαρξη κατοικιδίου στην οικογένεια.

Τέλος, τις δύο τελευταίες σελίδες του ερωτηματολογίου καταλαμβάνει το ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών του Robert Goodman (1997) σε προσαρμογή των Μπίμπου και Στογιαννίδου (2001), το οποίο αποτελεί την τέταρτη και τελευταία ενότητα. Το ερωτηματολόγιο αυτό, αποτελείται από 25 ερωτήσεις κλίμακας Likert και μετρά τις δυνατότητες και τις δυσκολίες στη συμπεριφορά του

παιδιού σε πέντε κλίμακες. Αυτές είναι η θετική κοινωνική συμπεριφορά, η υπερκινητικότητα και η διάσπαση της προσοχής, οι διαταραχές συναισθήματος, οι σχέσεις με συνομηλίκους και οι διαταραχές διαγωγής.

4.3. Διαδικασία

Για τη διεξαγωγή της έρευνας, μοιράστηκαν 160 ερωτηματολόγια σε γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας στις περιοχές της Θεσσαλονίκης, της Καβάλας και της Ξάνθης. Πιο συγκεκριμένα, μοιράστηκαν 105 ερωτηματολόγια σε τέσσερις Παιδικούς Σταθμούς του Δήμου Θεσσαλονίκης καθώς και σε γνώριμα πρόσωπα που διαμένουν στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, 30 ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε έναν ιδιωτικό Παιδικό Σταθμό στην πόλη της Ξάνθης και 25 σε Παιδικό Σταθμό του Δήμου Καβάλας. Από τα 160 ερωτηματολόγια, μας επιστράφηκαν συμπληρωμένα τα 124. Το ποσοστό επιστροφής των ερωτηματολογίων ήταν 77, 5%, αρκετά υψηλό.

Κατά τη διάρκεια της διανομής των ερωτηματολογίων, διευκρινίζονταν στους συμμετέχοντες το θέμα και ο σκοπός της έρευνας. Ακόμη, γινόταν σαφές πως η συμμετοχή στην έρευνα είναι εθελοντική, θα τηρηθεί αυστηρά η ανωνυμία τους και οποιαδήποτε πληροφορία παρέχουν, θα χρησιμοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο στην εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης έρευνας.

Η διαδικασία της διανομής και συλλογής των ερωτηματολογίων διήρκησε σχεδόν 1 μήνα.

5. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου χωρίζονται σε τέσσερις θεματικές ενότητες. Σε αυτό το σημείο θα γίνει μία αναλυτική παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, όπως αυτά προκύπτουν ανά θεματική ενότητα. Τα δεδομένα της πρώτης θεματικής ενότητας, η οποία περιλαμβάνει τις πρώτες δέκα ερωτήσεις του ερωτηματολογίου που αφορούν τις προσωπικές πληροφορίες των ερωτώμενων, παρουσιάστηκαν στο κεφάλαιο των συμμετεχόντων.

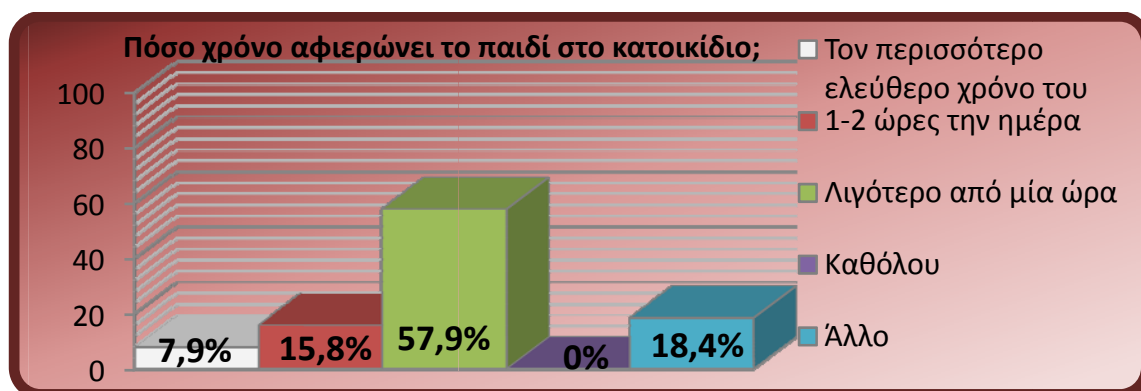
5.1. Δεύτερη ενότητα: Η σχέση των παιδιών με τα ζώα συντροφιάς.

Η ενότητα, αποτελείται από οχτώ ερωτήσεις και αφορά την σχέση των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς. Οι τέσσερις πρώτες ερωτήσεις της συγκεκριμένης ενότητας, αφορούν μόνο τα παιδιά που στην οικογένειά τους υπάρχει κατοικίδιο και μετρούν την σχέση του παιδιού με το κατοικίδιό του. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων στις ερωτήσεις αυτές, πραγματοποιήθηκε λαμβάνοντας υπόψη τις απαντήσεις μόνο όσων δήλωσαν πως έχουν κατοικίδιο και όχι από το σύνολο των συμμετεχόντων στην έρευνα. Οι επόμενες τέσσερις ερωτήσεις την ενότητας, αφορούν το σύνολο των συμμετεχόντων και μετρούν την σχέση του μικρού παιδιού με τα ζώα συντροφιάς γενικότερα.

Πόσο χρόνο αφιερώνει το παιδί στο κατοικίδιό σας;

Ο συγκεκριμένος παράγοντας, μετρά τον χρόνο που αφιερώνει το παιδί ημερησίως στην ενασχόληση με το κατοικίδιό του. Στο Διάγραμμα 1, φαίνεται πως η πλειοψηφία των παιδιών αφιερώνει λιγότερο από μία ώρα την ημέρα στο κατοικίδιό του. Όσοι από τους συμμετέχοντες επέλεξαν την απάντηση Άλλο, συμπλήρωσαν τις απαντήσεις ‘Σχεδόν καθόλου’, ‘2 φορές την εβδομάδα’, ‘Πολύ όταν έχει καλό καιρό γιατί είναι

στην αυλή', ενώ ένας δεν σημείωσε κάτι. Αξίζει να σημειωθεί πως κανένας από τους συμμετέχοντες στην έρευνα δεν σημείωσε την απάντηση Καθόλου.

Διάγραμμα 1: Χρόνος της ημέρας που αφιερώνει το παιδί στο κατοικίδιο.

Με ποιους τρόπους ασχολείται το παιδί με το κατοικίδιό σας:

Στον συγκεκριμένο παράγοντα, ο οποίος αφορά μόνο όσους έχουν κατοικίδιο, δόθηκε στους συμμετέχοντες ένας πίνακας με δέκα πιθανές ασχολίες του παιδιού με το κατοικίδιό του. Στο τέλος του πίνακα υπήρχε η πιθανή απάντηση 'Άλλο', όπου οι γονείς μπορούσαν να συμπληρώσουν την δική τους απάντηση. Οι γονείς κλήθηκαν να βαθμολογήσουν την κάθε απάντηση, ανάλογα με τη συχνότητα ενασχόλησης του παιδιού με το κατοικίδιο. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, φαίνεται πως οι συχνότερες ασχολίες των παιδιών με το κατοικίδιό τους είναι να του μιλάνε και να του βάζουν φαγητό και νερό όπου η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε πως το κάνουν Καθημερινά ή Αρκετά Συχνά. Αντίθετα, η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε πως οι ασχολίες που κάνουν τα παιδιά σπάνια ή και καθόλου, είναι να κοιμούνται μαζί με το κατοικίδιό τους και να μαζεύουν τις ζημιές του. Τα αποτελέσματα φαίνονται αναλυτικά παρακάτω, στον Πίνακα 12.

Πίνακας 10: Οι τρόποι που ασχολείται το παιδί με το κατοικίδιο.

Τρόποι που ασχολείται το παιδί με το κατοικίδιο	Καθόλου/ Σπάνια	Αρκετά Συχνά/ Καθημερινά
Του βάζει φαγητό και νερό	48,6%	51,4%
Το χαϊδεύει	57,9%	42,1%
Το αγκαλιάζει	73,7%	26,3%
Του μιλάει	18,4%	81,6%
Παίζουν μαζί	63,2%	36,8%
Κοιμούνται μαζί	92,1%	7,9%
Το περιποιείται (μπάνιο, χτένισμα κλπ.)	86,8%	13,2%
Μαζεύει τις ζημιές του	92,1%	7,9%
Μοιράζεται μαζί του τα παιχνίδια του/ του δίνει δώρα	78,9%	21,1%
Πηγαίνει κοντά του όταν είναι στεναχωρημένο	76,3%	23,7%
Άλλο	-	-

Όταν το παιδί σας ασχολείται με το κατοικίδιό σας τι διάθεση έχει:

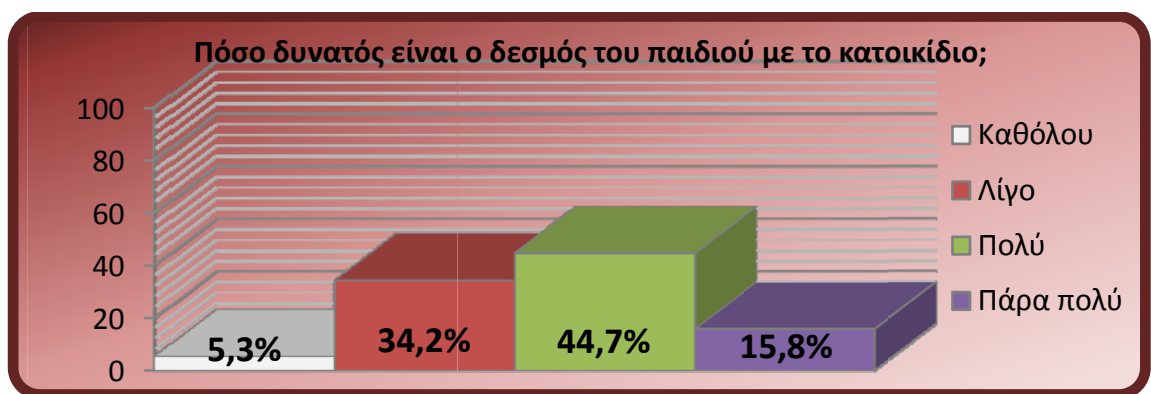
Ο παράγοντας αυτός, μετρά την διάθεση που έχει το παιδί την χρονική στιγμή που ασχολείται με το κατοικίδιό του. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2, η συντριπτική πλειοψηφία των παιδιών, όταν περνούν χρόνο με το κατοικίδιό τους, νιώθουν χαρούμενα και ενθουσιασμένα. Αξίζει να σημειωθεί πως κανένας από τους συμμετέχοντες, δεν ανέφερε πως το παιδί κρατάει αποστάσεις από το κατοικίδιό του ή πως το φοβάται πολύ και κλαίει.

Διάγραμμα 2: Η διάθεση του παιδιού όταν ασχολείται με το κατοικίδιο.

Πόσο δυνατός είναι ο δεσμός που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στο παιδί και το κατοικίδιό σας;

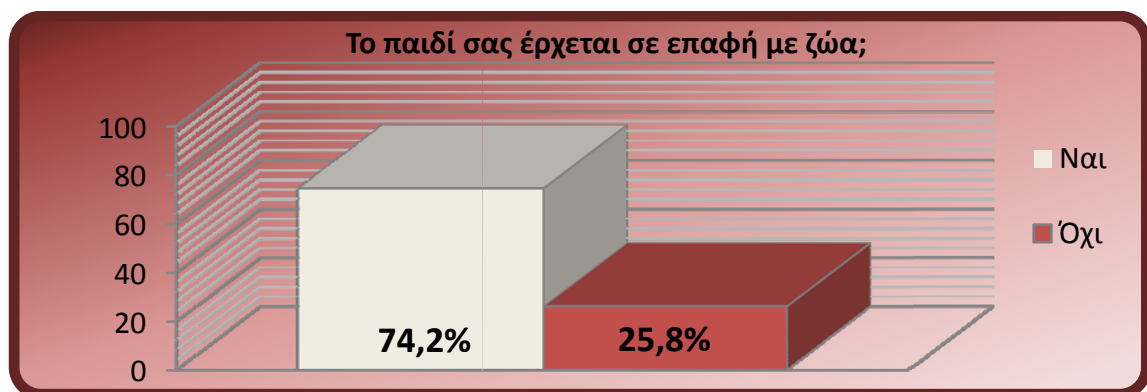
Ο δεσμός που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και το κατοικίδιο, κρίνεται ως ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγοντας της παρούσας έρευνας, αφού μπορεί να επηρεάσει τις επιδράσεις που ασκούνται στο παιδί μέσω της επαφής με το ζώο συντροφιάς (Βλ. σελ.15-16). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, τα οποία παρατίθενται στο Διάγραμμα 3, η πλειοψηφία των γονέων, αξιολόγησε τον δεσμό παιδιού-ζώου ως πολύ δυνατό.

Διάγραμμα 3: Δεσμός παιδιού-ζώου.

Το παιδί σας έρχεται σε επαφή με ζώα; (εκτός από το δικό σας αν έχετε)

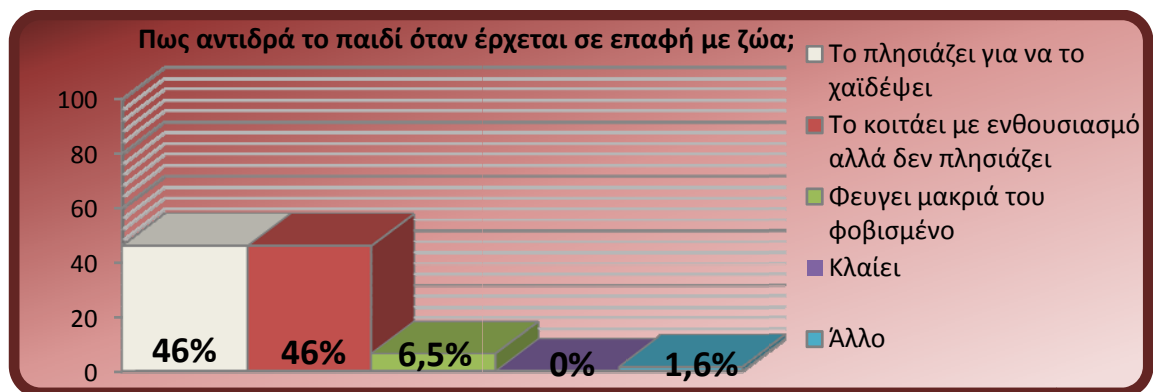
Ο συγκεκριμένος παράγοντας, μετρά την επαφή των παιδιών με τα ζώα, είτε αυτά έχουν κατοικίδιο, είτε όχι. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4, η πλειοψηφία των παιδιών έρχεται σε επαφή με ζώα.

Διάγραμμα 4: Επαφή του παιδιού με ζώα.

Πως αντιδρά το παιδί σας όταν έρχεται σε επαφή με ένα ξένο ζώο; (κατοικίδιο φίλου, αδέςποτα κ.α.)

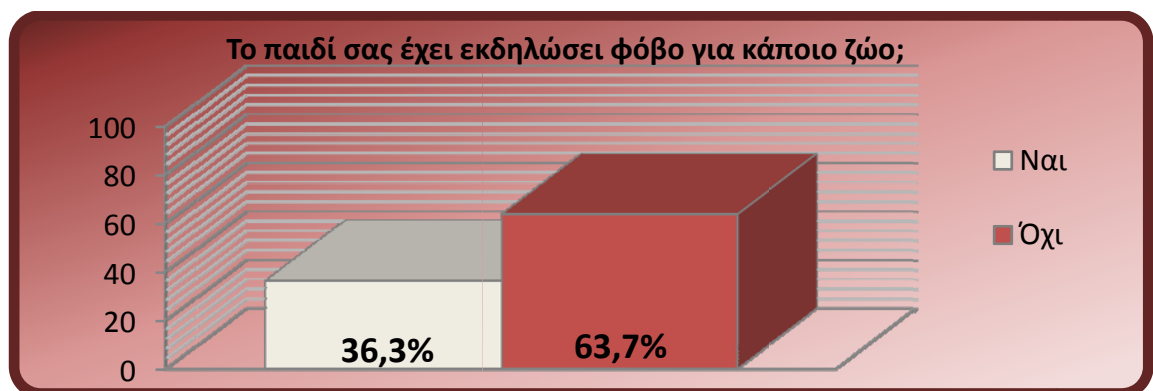
Ο συγκεκριμένος παράγοντας αφορά την αντίδραση του παιδιού, όταν συναντά ή έρχεται σε επαφή με ένα ζώο. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 5, η πλειοψηφία των παιδιών, μόλις συναντά ένα ζώο το πλησιάζει για να το χαϊδέψει ενώ ένα ίδιο ποσοστό παιδιών, κοιτάει το ζώο με ενθουσιασμό αλλά δεν πλησιάζει.

Διάγραμμα 5: Αντίδραση του παιδιού όταν έρχεται σε επαφή με ζώα.

Το παιδί σας έχει εκδηλώσει φόβο για κάποιο ζώο;

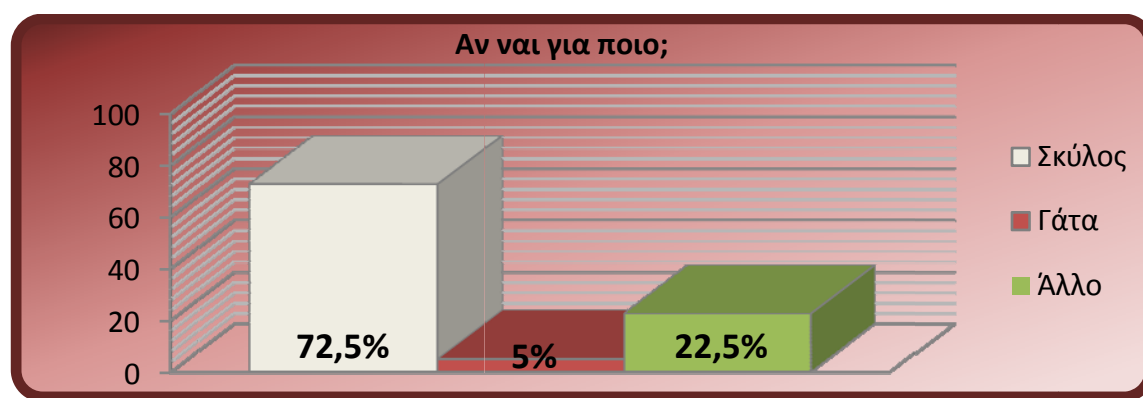
Ο παράγοντας που αφορά τον πιθανό φόβο των παιδιών για κάποιο ζώο παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 6, όπου φαίνεται πως η πλειοψηφία των παιδιών δεν έχουν εκδηλώσει μέχρι στιγμής φόβο για κάποιο ζώο.

Διάγραμμα 6: Εκδήλωση φόβου του παιδιού για τα ζώα.

Αν ναι για ποιο;

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 7, η πλειοψηφία των παιδιών που έχουν εκδηλώσει φόβο για κάποιο ζώο, φοβούνται τους σκύλους. Όσοι συμμετέχοντες επέλεξαν την απάντηση 'Άλλο', συμπλήρωσαν πως το παιδί τους έχει εκδηλώσει φόβο για τα εξής: μεγάλα ζώα, έντομα, αρκούδα, φίδι, σαλιγκάρια, πρόβατα.

Διάγραμμα 7: Είδος ζώου που φοβάται το παιδί.

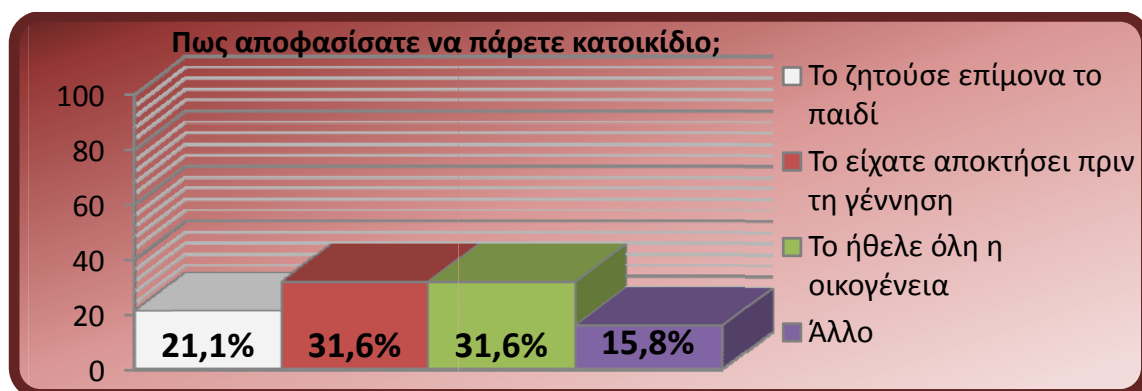
5.2. Τρίτη ενότητα: Σχέση και απόψεις των γονέων για τα ζώα.

Στην συγκεκριμένη ενότητα, η οποία αποτελείται από επτά ερωτήσεις, καταγράφονται η σχέση και οι απόψεις των γονέων για τα ζώα συντροφιάς.

Πως αποφασίσατε να πάρετε κατοικίδιο;

Ο συγκεκριμένος παράγοντας αφορά μόνο τους συμμετέχοντες που έχουν κατοικίδιο και καταγράφει τον λόγο ή την αιτία, που τους οδήγησε στην λήψη της απόφασης για την απόκτηση του. Όπως παρατηρούμε στο Διάγραμμα 8, ίδιο ποσοστό συμμετεχόντων δήλωσε πως είχε αποκτήσει το κατοικίδιο πριν από την γέννηση του παιδιού και πως όλη η οικογένεια επιθυμούσε την απόκτηση του. Όσοι επέλεξαν την απάντηση Άλλο, συμπλήρωσαν πως έλαβαν το κατοικίδιο ως δώρο, ενώ ένας από

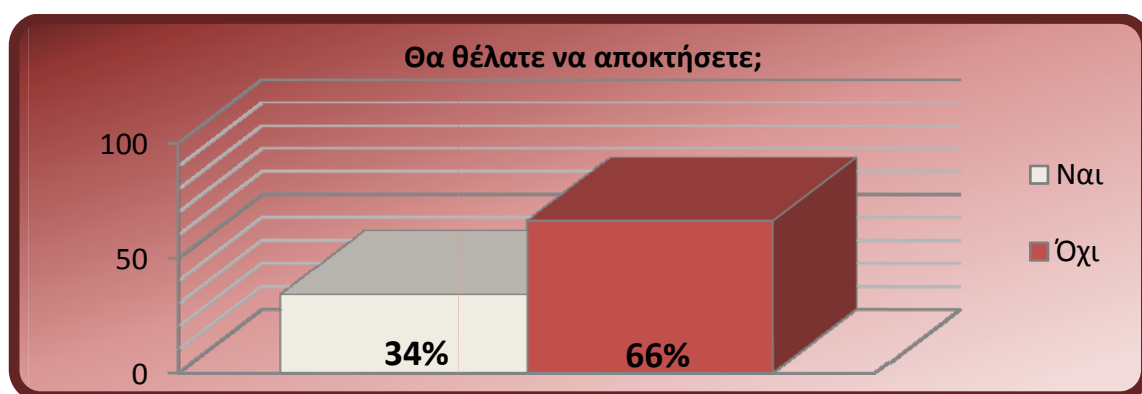
τους συμμετέχοντες, δήλωσε πως αποφάσισαν να αποκτήσουν κατοικίδιο για να έρθει το παιδί από μικρό σε επαφή με τα ζώα.

Διάγραμμα 8: Λήψη απόφασης για την απόκτηση του κατοικιδίου.

Αν δεν έχετε κατοικίδιο θα θέλατε να αποκτήσετε; Αν όχι, για ποιο λόγο;

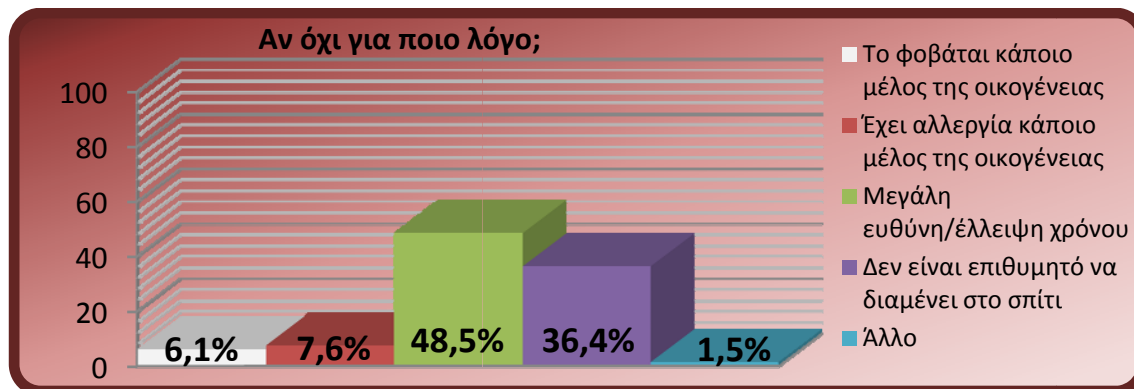
Ο συγκεκριμένος παράγοντας αφορά όσους από τους συμμετέχοντες δήλωσαν πως δεν έχουν κατοικίδιο και καταγράφει την ύπαρξη ή την έλλειψη επιθυμίας για την απόκτηση κατοικιδίου. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 9, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε πως δεν επιθυμεί να αποκτήσει κατοικίδιο.

Διάγραμμα 9: Επιθυμία για απόκτηση κατοικιδίου.

Η αιτιολόγηση των συμμετεχόντων που δήλωσαν την έλλειψη επιθυμίας για την απόκτηση κατοικιδίου, φαίνεται στο Διάγραμμα 10, όπου παρατηρούμε πως η πλειοψηφία δήλωσε ως βασικό λόγο, το γεγονός ότι αποτελεί μεγάλη ευθύνη και πως

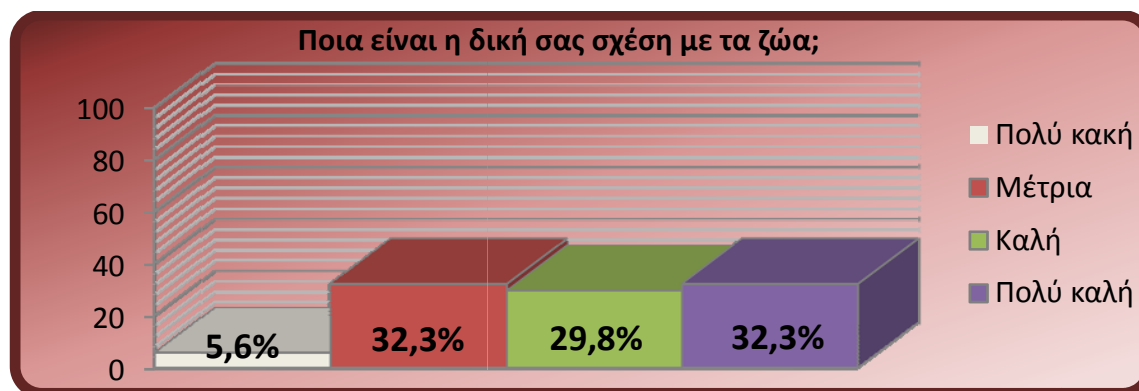
δεν διαθέτουν τον απαραίτητο χρόνο για την φροντίδα του. Μόνο ένας από τους συμμετέχοντες επέλεξε την απάντηση Άλλο, σημειώνοντας ως αιτιολογία ‘Αρρώστιες απέναντι στο παιδί’.

Διάγραμμα 10: Αιτιολόγηση έλλειψης επιθυμίας για την απόκτηση κατοικιδίου.

Ποια είναι η δική σας σχέση με τα ζώα:

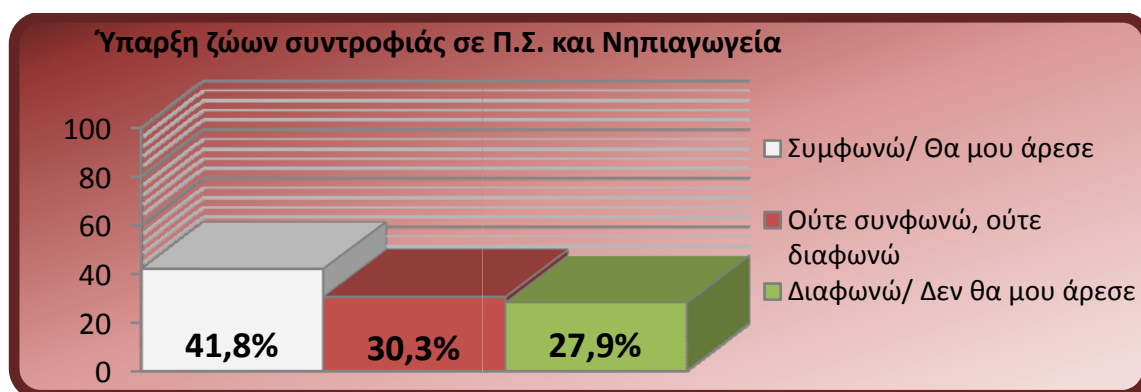
Ο συγκεκριμένος παράγοντας, αφορά το σύνολο των συμμετεχόντων και μετρά την σχέση των γονέων με τα ζώα. Στο Διάγραμμα 11, παρατηρούμε πως η πλειοψηφία των γονέων αξιολόγησε την σχέση του με τα ζώα ως πολύ καλή, ενώ ένα ίσο ποσοστό την αξιολόγησε ως μέτρια.

Διάγραμμα 11: Σχέση των γονέων με τα ζώα.

Ποια η άποψή σας για την ύπαρξη ζώων σε Παιδικούς Σταθμούς και Νηπιαγωγεία:

Οι απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με την ύπαρξη ζώων συντροφιάς σε Παιδικούς Σταθμούς και Νηπιαγωγεία, παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 12, όπου παρατηρούμε πως η πλειοψηφία των γονέων δηλώνουν την συμφωνία τους για την ένταξη ζώων στα σχολεία..

Διάγραμμα 12: Απόψεις για την ύπαρξη ζώων συντροφιάς σε Π.Σ. και Νηπιαγωγεία.

Πόσο πιστεύετε ότι η παρουσία ζώου- συντροφιάς στην οικογένεια συμβάλει στα παρακάτω:

Στον συγκεκριμένο παράγοντα, δόθηκε στους συμμετέχοντες ένας πίνακας με 15 προτάσεις, τις οποίες όλοι οι γονείς, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή όχι κατοικιδίου στην οικογένειά τους, κλήθηκαν να βαθμολογήσουν ανάλογα με το αν και κατά πόσο πιστεύουν ότι ωφελείται το παιδί στον κάθε τομέα, από την ύπαρξη ενός ζώου συντροφιάς στη ζωή του. Με βάση τα αποτελέσματα από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 13, παρατηρούμε πως η πλειοψηφία των γονέων πιστεύουν στα οφέλη του παιδιού από την παρουσία ζώου συντροφιάς στην ζωή του. Αξίζει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πλειοψηφία των γονέων θεωρεί πως το παιδί ωφελείται λίγο ή καθόλου από το ζώο συντροφιάς, μόνο στον τομέα της αυτονομίας. Σε όλους τους υπόλοιπους τομείς, οι γονείς στην πλειοψηφία τους, δήλωσαν πως πιστεύουν ότι το

παιδί ωφελείται πολύ ή πάρα πολύ από το ζώο συντροφιάς. Παρατηρούμε πως ποσοστό των συμμετεχόντων, μεγαλύτερο του 80%, θεωρούν πως τα παιδιά μέσω της επαφής με ζώα συντροφιάς, μαθαίνουν την έννοια της φροντίδας και της ικανοποίησης των σωματικών και συναισθηματικών αναγκών των άλλων, αποκτούν ευκαιρίες για παιχνίδι και σωματική άσκηση και θεωρούν πως το ζώο προσφέρει στο παιδί χαρά και την αίσθηση πως το αγαπούν.

Πίνακας 11: Απόψεις γονέων για τα οφέλη του παιδιού από το ζώο συντροφιάς.

Οφέλη του παιδιού από τα ζώα συντροφιάς	Καθόλου/	Πολύ/
	Λίγο	Πάρα πολύ
Τα παιδιά που μεγαλώνουν με ζώα γίνονται πιο κοινωνικά	38,7%	61,3%
Μαθαίνουν να αναλαμβάνουν ευθύνες	25%	75%
Γίνονται πιο αυτόνομα	54,5%	45,5%
Αναπτύσσουν την αυτοεκτίμησή τους	43,5%	56,5%
Μαθαίνουν για την έννοια της φροντίδας και για την ικανοποίηση των σωματικών αλλά και των συναισθηματικών αναγκών των άλλων	15,4%	84,6%
Διευκολύνεται η έκφραση- εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους	28,2%	71,8%
Γίνονται περισσότερο ευαίσθητα- Αναπτύσσεται η ενσυναίσθησή τους	24,2%	75,8%
Η επαφή με τα ζώα μειώνει το άγχος/στρες	29,1%	71%
Η επαφή με τα ζώα μειώνει την επιθετικότητα	37,9%	62,1%
Εξοικειώνονται με τα σημαντικά γεγονότα της ζωής (γέννηση, ανάπτυξη, θάνατος)	28,2%	71,8%
Το ζώο αποτελεί πηγή χαράς για το παιδί	10,5%	89,5%
Αποκτούν ευκαιρίες για παιχνίδι/ σωματική άσκηση	12,9%	87,1%
Το ζώο προσφέρει στο παιδί την αίσθηση ότι το αγαπούν	19,4%	80,6%
Το παιδί αποκτά την αίσθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας	41,1%	58,9%
Το παιδί βρίσκει παρηγοριά και ανακούφιση στο ζώο όταν αισθάνεται θλιμμένο	34,7%	65,3%

5.3. Τέταρτη ενότητα: Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών

Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει το ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών του Robert Goodman (1997) σε προσαρμογή των Μπίμπου και Στογιαννίδου (2001) το οποίο αποτελείται από 25 ερωτήσεις και μετρά τις δυνατότητες και τις δυσκολίες στη συμπεριφορά του παιδιού σε πέντε κλίμακες. Οι τέσσερις κλίμακες αφορούν τις διαστάσεις των ψυχοκοινωνικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, οι οποίες είναι η υπερκινητικότητα, η διάσπαση της προσοχής, οι συναισθηματικές διαταραχές, οι σχέσεις με συνομηλίκους και οι διαταραχές διαγωγής. Η πέμπτη υποκλίμακα αφορά την θετική κοινωνική συμπεριφορά. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να βαθμολογήσουν 25 πιθανά χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά του παιδιού τους και οι απαντήσεις τους παρατίθενται αναλυτικά παρακάτω, στον Πίνακα 12.

Πίνακας 12: Απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών.

Ερωτηματολόγιο δυνατοτήτων και δυσκολιών	Δεν ισχύει	Ισχύει κάπως	Ισχύει σίγουρα
Λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα των άλλων	2,5%	48,4%	49,2%
Ανήσυχος/η και υπερδραστήριος/α, δεν μπορεί να παραμείνει ήρεμος/η, ακίνητος/η για πολύ ώρα.	38,5%	35,2%	26,2%
Παραπονείται συχνά για πονοκεφάλους, πόνους στο στομάχι ή αδιαθεσία	87,7%	11,5%	0,8%
Μοιράζεται εύκολα με τα άλλα παιδιά (κεράσματα, παιχνίδια, μολύβια κτλ)	18%	45,9%	36,1%
Συχνά έχει ξεσπάσματα νεύρων ή είναι ευέξαπτος	41,3%	39,7%	19%
Μάλλον μοναχικός/η, τείνει να παίζει μόνος/η	71,3%	20,5%	8,2%
Γενικά είναι υπάκουος/η, ή συνήθως κάνει ότι του/της ζητούν οι ενήλικες	33,6%	54,1%	12,3%
Τον/ην απασχολεί το παραμικρό, συχνά φαίνεται ανήσυχος/η	66,9%	27,4%	5,6%
Είναι πρόθυμος/η να βοηθήσει κάποιον που είναι πληγωμένος, αναστατωμένος, στενοχωρημένος, άρρωστος	4,8%	30,6%	64,5%
Συνεχώς στριφογυρίζει νευρικά ή δεν στέκεται ήσυχος/η, έχει νευρικότητα	68,9%	21,3%	9,8%
Έχει τουλάχιστον ένα φίλο	81,5%	12,1%	6,5%
Συχνά μαλώνει με τα άλλα παιδιά ή τα κοροϊδεύει, τα φοβερίζει, τα κτυπά	82,6%	14%	3,3%
Συχνά είναι δυστυχισμένος/η, αποκαρδιωμένος/η ή κλαίει	84,4%	12,3%	3,3%
Γενικά είναι συμπαθής στα άλλα παιδιά	69,4%	27,9%	2,5%
Η προσοχή του/της διασπάται εύκολα, δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί	56,5%	36,3%	7,3%
Σε καινούριες καταστάσεις είναι νευρικός/η ή δείχνει συμπεριφορά προσκόλλησης, εύκολα χάνει την αυτοπεποίθησή του/της	52,4%	38,7%	8,9%
Είναι καλός/ή με τα μικρότερα παιδιά	5,7%	27%	67,2%
Συχνά λέει ψέματα ή εξαπατά	68%	30,3%	1,6%
Τα άλλα παιδιά τον/ην έχουν στο μάτι ή τον/ην κοροϊδεύουν, τον/ην φοβερίζουν, τον/ην χτυπούν	89,2%	9,2%	1,7%
Προθυμοποιείται συχνά να βοηθήσει τους άλλους (γονείς, καθηγητές, άλλα παιδιά)	3,3%	37,7%	59%
Πριν κάνει κάτι το μελετάει προσεκτικά	19%	58,7%	22,3%
Κλέβει από το σπίτι, το σχολείο ή αλλού	92,6%	5,7%	1,6%
Τα πηγαίνει καλύτερα με τους ενήλικες παρά με τα παιδιά	62,8%	25,6%	11,6%
Έχει πολλούς φόβους, τρομάζει εύκολα	64,8	30,3%	4,1%
Φέρνει σε πέρας μία εργασία, έχει καλή προσοχή	47,5%	47,5%	4,9%

5.4. Συζήτηση των αποτελεσμάτων.

Πρωταρχικός στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθούν οι πιθανές επιδράσεις των ζώων συντροφιάς στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των παιδιών προσχολικής ηλικίας. Όπως αναφέρθηκε και στην βιβλιογραφική επισκόπηση, σύμφωνα με ορισμένες διερευνητικές προσπάθειες, φαίνεται πως τα παιδιά που μεγαλώνουν με ζώα συντροφιάς, επωφελούνται των επιδράσεων της επαφής αυτής στον κοινωνικό, στον συναισθηματικό και στον γνωστικό τομέα (π.χ. McNicolas&Collis, 2000, Endenburg&Baarda, 1995, Melson, 2003). Έτσι, καταλήξαμε στην υπόθεση πως τα παιδιά προσχολικής ηλικίας που έχουν κατοικίδιο, παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, σε σύγκριση με τα παιδιά που μεγαλώνουν χωρίς την παρουσία κατοικιδίου στη ζωή τους (Βλ. Υπόθεση 2). Για την διερεύνηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, μετρήσαμε τα διάφορα χαρακτηριστικά στη συμπεριφορά των παιδιών, όπως τα αξιολόγησαν οι γονείς τους, με τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (SDQ) του Robert Goodman (1997) σε προσαρμογή των Μπίμπου και Στογιαννίδου (2001) (Βλ. Παράρτημα 2) και τα συγκρίναμε με την ύπαρξη ή όχι κατοικιδίου στην οικογένεια. Το ερωτηματολόγιο αυτό, μετρά τη συμπεριφορά του παιδιού σε πέντε κλίμακες οι οποίες είναι η θετική κοινωνική συμπεριφορά, η υπερκινητικότητα και η διάσπαση της προσοχής, οι συναισθηματικές διαταραχές, οι σχέσεις με συνομηλίκους και οι διαταραχές διαγωγής. Συγκρίναμε την ύπαρξη κατοικιδίου στην οικογένεια με την κάθε κλίμακα ξεχωριστά αλλά και όλες τις κλίμακες συνολικά (totalSDQ). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, δεν βρέθηκε υπολογίσιμη διαφορά όσον αφορά τα προβλήματα συμπεριφοράς, όπως αυτά μετριοούνται από το SDQ, ανάμεσα στα παιδιά που έχουν κατοικίδιο και σε αυτά που δεν έχουν. Επομένως, η υπόθεση δεν επαληθεύεται, εύρημα που έρχεται σε αντίθεση με άλλες έρευνες οι οποίες έχουν βρει τις

θετικές επιδράσεις που ασκούνται στην ανάπτυξη των παιδιών μέσω της επαφής τους με τα ζώα συντροφιάς. Ακόμη, η μη επαλήθευση της υπόθεσης αυτής, έρχεται σε αντίθεση και με τις απόψεις των γονέων, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους, φαίνεται πως πιστεύουν στις θετικές επιδράσεις του παιδιού από τα ζώα συντροφιάς (Βλ. Πίνακα 13). Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, παρατηρούμε πως η πλειοψηφία των γονέων πιστεύει πως τα παιδιά που μεγαλώνουν με ζώα συντροφιάς, γίνονται περισσότερο κοινωνικά και ευαίσθητα, έχουν μεγαλύτερη αυτοεκτίμηση και θεωρούν πως τα παιδιά, μέσω της επαφής με το ζώο, μαθαίνουν να αναλαμβάνουν ευθύνες και μέσω της επαφής με τα ζώα, εξοικειώνονται με τα σημαντικά γεγονότα της ζωής, όπως είναι η γέννηση, η ανάπτυξη και ο θάνατος. Ακόμη, η πλειοψηφία των γονέων θεωρεί πως η επαφή του παιδιού με ένα ζώο συντροφιάς, επιδρά στην μείωση της επιθετικότητας και του άγχους, διευκολύνει την έκφραση των συναισθημάτων του, το παιδί αποκτά την αίσθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας και πως όταν αισθάνεται θιμμένο, βρίσκει στο ζώο παρηγοριά και ανακούφιση. Ακόμη, κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό και αξίζει να σημειωθεί πως ποσοστό μεγαλύτερο του 80% των συμμετεχόντων, θεωρούν πως τα παιδιά μέσω της επαφής με ζώα συντροφιάς, μαθαίνουν την έννοια της φροντίδας και της ικανοποίησης των σωματικών και συναισθηματικών αναγκών των άλλων, αποκτούν ευκαιρίες για παιχνίδι και σωματική άσκηση και θεωρούν πως το ζώο προσφέρει στο παιδί την αίσθηση πως το αγαπούν και του δίνει χαρά. Το τελευταίο, επιβεβαιώνεται και στις απαντήσεις των γονέων για την διάθεση του παιδιού όταν ασχολείται με το κατοικίδιο του, όπου η συντριπτική πλειοψηφία ανέφερε πως είναι χαρούμενο και ενθουσιασμένο (Βλ. Διάγραμμα 2). Από την άλλη πλευρά, ο μοναδικός τομέας, που η πλειοψηφία των γονέων πιστεύουν πως ωφελείται το παιδί λίγο ή καθόλου από τα ζώα συντροφιάς, είναι η ανάπτυξη της αυτονομίας.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, πως οι γονείς στην πλειοψηφία τους πιστεύουν στις θετικές επιδράσεις των ζώων στα μικρά παιδιά και τάσσονται υπέρ της ένταξής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (Βλ. Διάγραμμα 12).

Ορισμένοι ερευνητές(π.χ. Poresky, 1990 και 1996),έχουν τονίσει πως για την επιτυχή μετάδοση των θετικών επιδράσεων των ζώων στο παιδί, δεν αρκεί απλά και μόνο η ύπαρξη του ζώου συντροφιάς στην οικογένεια, αλλά και η ανάπτυξη ενός ισχυρού δεσμού ανάμεσα στα παιδιά και τα ζώα. Λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω, υποθέσαμε πως τα παιδιά που έχουν κατοικίδιο και έχουν αναπτύξει ισχυρό δεσμό μαζί του, παρουσιάζουν λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς, σε σύγκριση με τα παιδιά που ενώ έχουν κατοικίδιο, ο δεσμός μαζί του είναι αδύναμος (Βλ. Υπόθεση 2). Για την διερεύνηση της συγκεκριμένης υπόθεσης, συγκρίναμε τα αποτελέσματα του SDQ, κάθε κλίμακα ξεχωριστά αλλά και συνολικά, με τον βαθμό που αξιολόγησαν οι γονείς των παιδιών το δεσμό που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στο παιδί και το κατοικίδιο. Τα αποτελέσματα της σύγκρισης αυτής, δεν έδειξαν σημαντική διαφορά ανάμεσα στα παιδιά με πολύ ή πάρα πολύ δυνατό δεσμό με το κατοικίδιο και σε αυτά που έχουν λίγο ή καθόλου δυνατό δεσμό με το κατοικίδιό τους. Επομένως και η υπόθεση αυτή δεν επαληθεύεται, εύρημα που έρχεται σε αντίθεση με άλλες έρευνες που έχουν βρει τις θετικές επιδράσεις στα παιδιά με δυνατό δεσμό με ένα ζώο συντροφιάς.

Εξίσου σημαντικό στόχο της έρευνας, αποτελούσε η διερεύνηση της σχέσης των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς. Πιο συγκεκριμένα, λαμβάνοντας υπόψη έρευνες οι οποίες έδειξαν πως τα κορίτσια εκδηλώνουν συχνότερα φόβο σε σύγκριση με τα αγόρια(π.χ. Morriset. al., 1983, αναφέρεται στο Παρασκευόπουλο, 2003),μελετήθηκε η πιθανή διαφορά ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια προσχολικής ηλικίας, σχετικά με την συχνότητα εκδήλωσης φόβου για τα ζώα,

υποθέτοντας πως τα κορίτσια εκδηλώνουν συχνότερα φόβο γι'αυτά (Βλ. Υπόθεση 1). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν πως ούτε αυτή η υπόθεση επαληθεύεται αφού δεν εντοπίστηκαν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα.

Επιπροσθέτως, για την βαθύτερη κατανόηση των σχέσεων που αναπτύσσουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς, στην έρευνα καταγράφηκε ο δεσμός που αναπτύσσουν τα παιδιά με το κατοικίδιό τους και μελετήθηκε αν η ένταση του δεσμού με το ζώο, διαφέρει ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια. Υποθέσαμε λοιπόν, πως τα κορίτσια αναπτύσσουν πιο ισχυρό δεσμό με το κατοικίδιό τους σε σύγκριση με τα αγόρια (Βλ. Υπόθεση 1). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, η συγκεκριμένη υπόθεση επαληθεύεται, αφούβρέθηκε πως ο δεσμός που αναπτύσσουν τα κορίτσια προσχολικής ηλικίας με το κατοικίδιό τους, είναι πιο ισχυρός από τον δεσμό που αναπτύσσουν τα αγόρια με το κατοικίδιό τους.

Λαμβάνοντας υπόψη την άποψη ορισμένων ερευνητών οι οποίοι υποστηρίζουν πως οι γονείς, μπορούν να επηρεάσουν τους φόβους των παιδιών, καταλήξαμε στην τρίτη και τελευταία υπόθεση της συγκεκριμένης έρευνας, επιθυμώντας να διερευνηθεί η πιθανή επίδραση των γονέων στην εκδήλωση φόβου του παιδιού για τα ζώα. Πιο συγκεκριμένα, υποθέσαμε ότι τα παιδιά, οι γονείς των οποίων δεν έχουν καλή σχέση με τα ζώα, παρουσιάζουν συχνότερα φόβο γι' αυτά σε σύγκριση με τα παιδιά που οι γονείς τους έχουν καλή σχέση με τα ζώα (Βλ. Υπόθεση 3). Για να καταλήξουμε στην επαλήθευση ή στην απόρριψη της υπόθεσης, συγκρίναμε την σχέση των γονέων με τα ζώα, όπως την αξιολόγησαν οι ίδιοι οι γονείς, με την πιθανή εκδήλωση φόβου του μικρού παιδιού για κάποιο ζώο. Τα αποτελέσματα της σύγκρισης αυτής, δεν έδειξαν σημαντική συσχέτιση της σχέσης των γονέων με τα ζώα και στον φόβο των παιδιών γι'αυτά. Επομένως και η συγκεκριμένη υπόθεση της έρευνας δεν επαληθεύτηκε.

Συμπεραίνουμε λοιπόν, ότι οι υποθέσεις της έρευνας δεν επαληθεύτηκαν, εκτός από το δεύτερο σκέλος της υπόθεσης 2, όπου βρέθηκε πως τα κορίτσια προσχολικής ηλικίας, αναπτύσσουν περισσότερο ισχυρούς δεσμούς με το κατοικίδιό τους, σε σύγκριση με τα αγόρια προσχολικής ηλικίας.

Τις αιτίες οι οποίες οδήγησαν στην μη επαλήθευση των υποθέσεων της έρευνας, δε μπορούμε να της αναφέρουμε με σιγουριά. Σε αυτό το σημείο της εργασίας, θα παρατεθούν ορισμένες πιθανές αιτίες, οι οποίες μπορεί να οδήγησαν στην απόρριψη της πλειοψηφίας των υποθέσεων που τέθηκαν στην συγκεκριμένη έρευνα.

Όσον αφορά την υπόθεση που μετρά τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών και την πιθανή συσχέτισή τους με την ύπαρξη ή όχι κατοικιδίου στην ζωή του παιδιού καθώς και με την ένταση του δεσμού παιδιού-ζώου (Βλ. Υπόθεση 2), υποθέτουμε πως πιθανή αιτία μη επαλήθευσής της μπορεί να αποτελεί η μη αντικειμενική αξιολόγηση ή η υποτίμηση των προβλημάτων συμπεριφοράς των παιδιών από τους γονείς τους. Οι γονείς, ενώ αποτελούν ιδιαίτερα σημαντικούς πληροφοριοδότες καθώς είναι γνώστες των αντιδράσεων και συμπεριφορών των παιδιών, όπως αυτές διατηρούνται ή διαφοροποιούνται κάτω από διαφορετικές συνθήκες και κατά τη διάρκεια του χρόνου, παρατηρείται πως οι εκτιμήσεις τους μπορεί να αντανακλούν τη κατάσταση του ίδιου του γονέα και όχι αντικειμενικά μετρήσιμες συμπεριφορές (Verhulst&VanDerEnde, 1991, αναφέρεται στο Μπίμπου, Κιοσέογλου & Στογιαννίδου2001). Από την άλλη πλευρά, οι εκπαιδευτικοί, λόγω της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης και εμπειρίας, αναγνωρίστηκαν ως αξιόπιστοι και έγκυροι φορείς πληροφοριών σχετικά με την συμπεριφορά των παιδιών και οι αντιλήψεις τους σχετικά με τις δυνατότητες και τις δυσκολίες των παιδιών καθορίζουν σημαντικά την αλληλεπίδραση στην σχολική τάξη και την ψυχοκοινωνική υγεία των παιδιών (Fry, 1983. Hecht, Inderbitzen & Bukowski, 1998, αναφέρεται

στο αναφέρεται στο Μπίμπου, Κιοσέογλου & Στογιαννίδου 2001). Επομένως, ίσως οι παιδαγωγοί να αποτελούν περισσότερο αντικειμενικούς κριτές για τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών, όμως η συμμετοχή τους στην έρευνα με τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων, στη θέση των γονέων, θα αντιμετώπιζε αρκετές πρακτικές δυσκολίες (μεγάλος αριθμός ερωτηματολογίων, μεγάλος αριθμός παιδιών για αξιολόγηση κ.α.).

Τέλος, στην μη επαλήθευση των περισσότερων υποθέσεων που εξετάστηκαν στην έρευνα, μπορεί να συνέβαλε ο μικρός αριθμός συμμετεχόντων οι οποίοι είχαν ζώα συντροφιάς, έναντι του αριθμού των συμμετεχόντων οι οποίοι δεν είχαν αλλά και η έλλειψη δυνατότητας για επανεξέταση του δείγματος των συμμετεχόντων, η οποία κρίνεται απαραίτητη για την εξαγωγή ολοκληρωμένων συμπερασμάτων, λόγω του περιορισμένου χρονικού περιθωρίου, που είναι διαθέσιμο για την εκπόνηση και ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

Συμπερασματικά, παρατηρούμε πως τα αποτελέσματα της έρευνας, έρχονται σε αντίθεση με άλλες έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί μελετώντας το συγκεκριμένο θέμα. Ως εκ τούτου, κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω διερεύνηση του θέματος, με την αύξηση των ερευνών στην Ελλάδα, οι οποίες θα οδηγήσουν στην βαθύτερη κατανόησή του και στην διεξαγωγή συμπερασμάτων, σχετικά με την επαφή των παιδιών προσχολικής ηλικίας με τα ζώα συντροφιάς καθώς και τις επιδράσεις που απορρέουν από την σχέση αυτή.

Βιβλιογραφία

- 1) Anderson, K. L. (2007). Who Let the Dog In? How to Incorporate a Dog into a Self-Contained Classroom. *TEACHING ExceptionalChildrenPlus*, 4(1), Article 4.
- 2) Barker, S.B., Best, A.M., Fredrickson, M. & Hunter, G. (2000). Constraints in assessing the impact of animals in education. *Anthrozoös*, 13(2). pp. 74–79.
- 3) Carey, S. (1985). *Conceptual change in childhood* Cambridge, MA: MIT Press
- 4) Davey, G. C. L., McDonald, A. S., Hirisave, U., Prabhu, G. G., Iwawaki, S., Jim, C. I., Merckelbach, H., de Jong, P. J., Lejny, P. W. L. & Reimann, L. (1998). A cross-national study of animal fears. *Behaviour Research and Therapy*, 36, pp. 735–750.
- 5) Endenburg, N. & Baarda, B. (1995). The role of pets in enhancing human well-being: effects on child development. Στο *Robinson I. (επιμ.), Waltham book of human-animal interaction: Benefits and responsibilities of pet ownership*. Oxford: Pergamon.
- 6) Endenburg, N. & van Lith H. A. (2011). The influence of animals on the development of children. *The Veterinary Journal*, 190(2). pp. 208-214.
- 7) Field A. P., Argyris N. G., & Knowles K. A. (2001). Who's afraid of the big bad wolf: a prospective paradigm to test Rachman's indirect pathways in children. *Behaviour Research and Therapy*, 39(11). pp. 1259-1276.
- 8) Gerull, F. C., & Rapee, R. (2002). Mother knows best: The effects of maternal modelling on the acquisition of fear and avoidance behaviour in toddlers. *Behaviour Research and Therapy*, 40, pp. 279-287.

- 9) Hansen, K.M., Messenger, C.J., Baun, M.M. & Megel, M. (1999). Companion animals alleviating distress in children. *Anthrozoös*, 12(3). pp. 142-148.
- 10) Hergovich, A., Monshi, B., Semmler, G. & Zieglmayer, V. (2002). The effects of the presence of a dog in the classroom. *Anthrozoös*, 15(1). pp. 37-50.
- 11) Kaminski, M., Pellino, T. & Wish, J. (2002). Play and Pets: The Physical and Emotional Impact of Child-Life and Pet Therapy on Hospitalized Children. *Children'sHealthCare*, 31(4). pp. 321-335.
- 12) Kotrschal, K. and Ortbauer, B. (2003). Behavioraleffects of the presence of a dog in a classroom. *Anthrozoös*, 16(2). pp. 147–159.
- 13) McNicholas, J. & Collis, G.M., (2000). Dogs as catalysts for social interactions: robustness of the effect. *British Journal of Psychology*, 91(1). pp. 61–70.
- 14) Melson, G. (2003). Child development and the human- companion animal bond. *American Behavioral Scientist*, 47(1), pp. 31–39.
- 15) Nielsen, J. A., & Delude, L. A. (1989). Behavior of young children in the presence of different kinds of animals. *Anthrozoös*, 3, pp. 119-129.
- 16) Ollendick, T. H., King, N. J., & Muris, P. (2002). Fears and phobias in children: Phenomenology, epidemiology and aetiology. *Child and Adolescent Mental Health*, 7, pp. 98-106.
- 17) Poresky, R.H., (1990). The young children's empathy measure: reliability, validity and effects of companion animal bonding. *Psychological Reports*, 66, pp. 931–936.
- 18) Poresky, R. H., (1996). Companion animals and other factors affecting young children's development. *Anthrozoös*, 9(4). pp. 159-168.

- 19) Poresky, R. H., Hendrix, C., Mosier, J. E. & Samuelson, M. L. (2001). Childrens' pets and adults' self-concepts. *The Journal of Psychology*, 122(5), pp. 463-469.
- 20) Sussman, M. (1985). Pet/Human Bonding: Applications, Conceptual and Research Issues. Στο Sussman, M. (επιμ.), *Pets and the Family*. New York: The Haworth Press, Inc, pp. 1-4.
- 21) Taylor, A. F., & Kuo, F. E. (2006). Is contact with nature important for healthy child development? State of the evidence. Στο C.Spencer, & M.Blades (επιμ.), *Children and their environments: Learning, using and designing spaces*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. pp. 124-139.
- 22) Vidovic, V.V., Stetic, V.V., Bratko, D., (1999). Pet ownership, type of pet and socio-emotional development of school children. *Anthrozoös*, 12, pp. 211-217.
- 23) Walters Esteves, S., & Stokes, T. (2008). Social effects of a dog's presence on children with disabilities. *Anthrozoos*, 21(1), pp. 5-15.
- 24) Wells, D. (2009). The Effects of Animals on Human Health and Well-Being, *Jo*
- 25) Μπίμπου – Νάκου, Ι., Κιοσέογλου, Γ., & Στογιαννίδου Α. (2001). Δυνατότητες και δυσκολίες παιδιών σχολικής ηλικίας στο οικογενειακό και σχολικό περιβάλλον. *Ψυχολογία*, 8(4), pp. 506-525.
- 26) Παπάς, Κ. (2005). *Παιδαγωγική Ψυχολογία*. Θεσσαλονίκη. σσ. 51-55.
- 27) Παρασκευόπουλος, Θ. (2003). *Οι φόβοι των μαθητών δημοτικού σχολείου και οι επιπτώσεις στις διαπροσωπικές σχέσεις και στην αναγνωστική τους ικανότητα*. Διδακτορική διατριβή. Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
- 28) Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (2011). Άρθρο 1 Ορισμοί. <http://www.opengov.gr/ypaat/?p=127>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

Ερωρηματολόγιο 'Ζώα συντροφιάς και παιδιά προσχολικής ηλικίας'

- 1) Είστε:**
- 1.1. Άνδρας 1.2. Γυναίκα
- 2) Ηλικία:**
- 2.1.18-30 2.3.41-50
 2.2. 31-40 2.4.Άλλο _____
- 3) Το εκπαιδευτικό σας επίπεδο:**
- 3.1.Πρωτοβάθμιο (απόφοιτος δημοτικού) 3.3.Τριτοβάθμιο (απόφοιτος πανεπιστημίου)
 3.2.Δευτεροβάθμιο (απόφοιτος λυκείου) 3.4.Άλλο _____
- 4) Πόσα παιδιά έχετε στην προσχολική ηλικία;**
- 4.1.Ένα 4.3.Τρία
 4.2.Δύο 4.4.Τέσσερα και άνω
- 5) Φύλο του παιδιού:**
- 5.1.Αγόρι 5.3.Αγόρι και κορίτσι
 5.2.Κορίτσι
- 6) Πόσο χρονών είναι το παιδί σας;**
- 6.1.0-2 ετών 6.3. 5-6 ετών
 6.2.3-4 ετών
- 7) Το παιδί σας πηγαίνει σε:**
- 7.1.Παιδικό Σταθμό 7.3.Άλλο _____
 7.2.Νηπιαγωγείο
- 8) Έχετε κατοικίδιο; (εάν όχι πηγαίνετε στην ερώτηση 16)**
- 8.1.Ναι 8.2.Όχι
- 9) Αν ναι πόσα κατοικίδια έχετε στο σύνολο;**
- 9.1.Ένα 9.4.Άλλο _____
 9.2.Δύο
 9.3.Τρία
- 10) Αν ναι τι ζώο είναι; (αν έχετε πάνω από ένα σημειώστε τον αριθμό στο κενό)**
- 10.1.Σκύλος _____ 10.4.Πουλί _____
 10.2.Γάτα _____ 10.5.Χάμστερ _____
 10.3.Κουνέλι _____ 10.6.Άλλο _____
- 11) Πώς αποφασίσατε να πάρετε κατοικίδιο;**
- 11.1.Το ζητούσε επίμονα το παιδί
 11.2.Το είχατε αποκτήσει πριν τη γέννηση του παιδιού
 11.3.Το ήθελε όλη η οικογένεια
 11.4.Άλλο _____

12) Πόσο χρόνο αφιερώνει το παιδί σας στο κατοικίδιό σας;

- 12.1.Τον περισσότερο από τον ελεύθερο χρόνο του
- 12.2.1-2 ώρες την ημέρα
- 12.3.Λιγότερο από 1 ώρα
- 12.4.Καθόλου
- 12.5.Άλλο _____

13) Με ποιους τρόπους ασχολείται το παιδί με το κατοικίδιό σας;(Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο κουτάκι)

	Καθόλου	Σπάνια	Αρκετά συχνά	Καθημερινά
	1	2	3	4
13.1. Του βάζει φαγητό και νερό				
13.2. Το χαϊδεύει				
13.3. Το αγκαλιάζει				
13.4. Του μιλάει				
13.5. Παίζουν μαζί				
13.6. Κοιμούνται μαζί				
13.7. Το περιποιείται (μπάνιο, χτένισμα κλπ.)				
13.8. Μαζεύει τις ζημιές του				
13.9. Μοιράζεται μαζί του τα παιχνίδια του/ του δίνει δώρα				
13.10. Πηγαίνει κοντά του όταν είναι στεναχωρημένο				
13.11. Άλλο				

14) Όταν το παιδί σας ασχολείται με το κατοικίδιό σας τι διάθεση έχει;

- 14.1.Είναι χαρούμενο και ενθουσιασμένο
- 14.2.Είναι χαρούμενο αλλά το φοβάται λίγο
- 14.3.Δεν ενθουσιάζεται- κρατάει αποστάσεις
- 14.4.Το φοβάται πολύ- κλαίει
- 14.5.Άλλο _____

15) Πόσο δυνατός είναι ο δεσμός που έχει αναπτυχθεί ανάμεσα στο παιδί και το κατοικίδιό σας; (Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο κουτάκι)

Καθόλου	Λίγο	Πολύ	Πάρα πολύ
1	2	3	4

16) Αν δεν έχετε κατοικίδιο θα θέλατε να αποκτήσετε;

- 16.1.Ναι
- 16.2.Όχι

17) Αν όχι για ποιο λόγο;

- 17.1.Το φοβάται κάποιο μέλος της οικογένειας
- 17.2.Έχει αλλεργία κάποιο μέλος της οικογένειας
- 17.3.Αποτελεί μεγάλη ευθύνη/ Έλλειψη χρόνου για τη φροντίδα του
- 17.4.Δεν είναι επιθυμητό να διαμένει μέσα στο σπίτι

17.5. Άλλο _____

18) Πριν αποκτήσετε το παιδί σας είχατε κατοικίδιο;

18.1. Όχι

18.2. Ναι το έχουμε ακόμη

18.3. Ναι αλλά χάθηκε/ πέθανε

18.4. Ναι αλλά το δώσαμε σε άλλη οικογένεια λόγω της γέννησης του παιδιού

18.5. Ναι αλλά το δώσαμε για άλλο λόγο _____

18.6. Άλλο _____

19) Το παιδί σας έρχεται σε επαφή με ζώα; (εκτός από το δικό σας αν έχετε)

19.1. Ναι

19.2. Όχι

20) Πως αντιδρά το παιδί σας όταν συναντά ένα ξένο ζώο; (κατοικίδιο φίλου, αδέσποτο κ.α.)

20.1. Το πλησιάζει για να το χαϊδέψει

20.2. Το κοιτάει με ενθουσιασμό αλλά δεν πλησιάζει

20.3. Φεύγει μακριά του φοβισμένο

20.4. Κλαίει

20.5. Άλλο _____

21) Το παιδί σας έχει εκδηλώσει φόβο για κάποιο ζώο;

21.1. Ναι

21.2. Όχι

22) Αν ναι για ποιο;

22.1. Σκύλος

22.2. Γάτα

22.3. Άλλο _____

23) Ποια είναι η δική σας σχέση με τα ζώα;

Πολύ κακή 1	Μέτρια 2	Καλή 3	Πολύ καλή 4

24) Ποια η άποψή σας για την ύπαρξη ζώων συντροφιάς σε Παιδικούς Σταθμούς και Νηπιαγωγεία;

24.1. Συμφωνώ/ Θα μου άρεσε

24.2. Ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ

24.3. Διαφωνώ/ Δεν θα μου άρεσε

**25) Πόσο πιστεύετε ότι η παρουσία ζώου-συντροφιάς στην οικογένεια συμβάλει στα παρακάτω;
(Βάλτε ένα X στο αντίστοιχο κουτάκι)**

	Καθόλου 1	Λίγο 2	Πολύ 3	Πάρα πολύ 4
25.1. Τα παιδιά που μεγαλώνουν με ζώα γίνονται πιο κοινωνικά				
25.2. Μαθαίνουν να αναλαμβάνουν ευθύνες				
25.3. Γίνονται πιο αυτόνομα				
25.4. Αναπτύσσουν την αυτοεκτίμησή τους				
25.5. Μαθαίνουν για την έννοια της φροντίδας και για την ικανοποίηση των σωματικών αλλά και των συναισθηματικών αναγκών των άλλων				
25.6. Διευκολύνεται η έκφραση- εξωτερίκευση των συναισθημάτων τους				
25.7. Γίνονται περισσότερο ευαίσθητα- Αναπτύσσεται η ενσυναίσθησή τους				
25.8. Η επαφή με τα ζώα μειώνει το άγχος/στρες				
25.9. Η επαφή με τα ζώα μειώνει την επιθετικότητα				
25.10. Εξοικειώνονται με τα σημαντικά γεγονότα της ζωής (γέννηση, ανάπτυξη, θάνατος)				
25.11. Το ζώο αποτελεί πηγή χαράς για το παιδί				
25.12. Αποκτούν ευκαιρίες για παιχνίδι/ σωματική άσκηση				
25.13. Το ζώο προσφέρει στο παιδί την αίσθηση ότι το αγαπούν				
25.14. Το παιδί αποκτά την αίσθηση της ασφάλειας και της σταθερότητας				
25.15. Το παιδί βρίσκει παρηγοριά και ανακούφιση στο ζώο όταν αισθάνεται θλιμμένο				
25.16. Παρακαλώ προσθέστε οποιαδήποτε δική σας άποψη/ ιδέα: _____ _____ _____ _____				

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών¹ T4-16

Για κάθε θέμα, σημειώστε αν Δεν Ισχύει, Ισχύει Κάπως ή Ισχύει Σίγουρα. Θα μας βοηθήσετε αν απαντούσατε σε όλα τα θέματα όσο καλύτερα μπορείτε ακόμα και αν δεν είστε απόλυτα σίγουρος/η ή το θέμα φαίνεται αστειό! Παρακαλούμε να απαντήσετε βασιζόμενοι στη συμπεριφορά του παιδιού κατά τους τελευταίους έξι μήνες ή στη διάρκεια αυτής της σχολικής χρονιάς.

	Δεν ισχύει	Ισχύει κάπως	Ισχύει σίγουρα
Λαμβάνει υπόψη τα συναισθήματα των άλλων	◆	◆	◆
Ανήσυχος/η και υπερδραστήριος/α, δεν μπορεί να παραμείνει ήρεμος/η, ακίνητος/η για πολύ ώρα.	◆	◆	◆
Παραπονείται συχνά για πονοκεφάλους, πόνους στο στομάχι ή αδιαθεσία	◆	◆	◆
Μοιράζεται εύκολα με τα άλλα παιδιά (κεράσματα, παιχνίδια, μολύβια κτλ)	◆	◆	◆
Συχνά έχει ξεσπάσματα νεύρων ή είναι ευέξαπτος	◆	◆	◆
Μάλλον μοναχικός/η, τείνει να παίζει μόνος/η	◆	◆	◆
Γενικά είναι υπάκουος/η, ή συνήθως κάνει ό,τι του/της ζητούν οι ενήλικες	◆	◆	◆
Τον/ην απασχολεί το παραμικρό, συχνά φαίνεται ανήσυχος/η	◆	◆	◆
Είναι πρόθυμος/η να βοηθήσει κάποιον που είναι πληγωμένος, αναστατωμένος, στενοχωρημένος, άρρωστος	◆	◆	◆
Συνεχώς στριφογυρίζει νευρικά ή δεν στέκεται ήσυχος/η, έχει νευρικότητα	◆	◆	◆
Έχει τουλάχιστον ένα φίλο	◆	◆	◆
Συχνά μαλώνει με τα άλλα παιδιά ή τα κοροϊδεύει, τα φοβερίζει, τα κτυπά	◆	◆	◆
Συχνά είναι δυστυχισμένος/η, αποκαρδιωμένος/η ή κλαίει	◆	◆	◆
Γενικά είναι συμπαθής στα άλλα παιδιά	◆	◆	◆
Η προσοχή του/της διασπάζεται εύκολα, δυσκολεύεται να συγκεντρωθεί	◆	◆	◆
Σε καινούριες καταστάσεις είναι νευρικός/η ή δείχνει συμπεριφορά προσκόλλησης, εύκολα χάνει την αυτοπεποίθησή του/της	◆	◆	◆
Είναι καλός/η με τα μικρότερα παιδιά	◆	◆	◆
Συχνά λέει ψέματα ή εξαπατά	◆	◆	◆
Τα άλλα παιδιά τον/ην έχουν στο μάτι ή τον/ην κοροϊδεύουν, τον/ην φοβερίζουν, τον/ην χτυπούν	◆	◆	◆
Προθυμοποιείται συχνά να βοηθήσει τους άλλους (γονείς, καθηγητές, άλλα παιδιά)	◆	◆	◆
Πριν κάνει κάτι το μελετάει προσεκτικά	◆	◆	◆
Κλέβει από το σπίτι, το σχολείο ή αλλού	◆	◆	◆
Τα πηγαίνει καλύτερα με τους ενήλικες παρά με τα παιδιά	◆	◆	◆
Έχει πολλούς φόβους, τρομάζει εύκολα	◆	◆	◆
Φέρνει σε πέρας μία εργασία, έχει καλή προσοχή	◆	◆	◆

1 Robert Goodman, 1997. Προσαρμογή: Μπίμπου, Στογιαννίδου, 2001

Ευχαριστούμε πολύ για τη βοήθεια

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

Οδηγίες συμπλήρωσης ερωτηματολογίου.00

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΙΑΣ**

Το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας (1-6 ετών) και έχει ως στόχο τη συλλογή δεδομένων για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας, η οποία πραγματεύεται την επαφή των παιδιών προσχολικής ηλικίας με ζώα συντροφιάς και πώς αυτή επηρεάζει την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών.

Το ερωτηματολόγιο είναι αυστηρά ανώνυμο, εμπιστευτικό και εθελοντικό. Οποιαδήποτε πληροφορία παρέχουν οι ερωτώμενοι, αποσκοπεί αποκλειστικά και μόνο στην εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης έρευνας. Μπορείτε να αποσύρετε την συμμετοχή σας στην έρευνα αν το επιθυμείτε.

Για την καλύτερη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου παρακαλώ συμβουλευτείτε τις οδηγίες που δίνονται στις ερωτήσεις.

Σε ορισμένες ερωτήσεις επιλέγετε την απάντησή σας σημειώνοντας με X το αντίστοιχο τετραγωνάκι ενώ σε κάποιες άλλες καλείστε να κυκλώσετε την απάντησή σας.

Όταν υπάρχει η επιλογή της απάντησης Άλλο και καμία από τις υπόλοιπες απαντήσεις δεν ανταποκρίνεται επακριβώς στις απόψεις σας, μπορείτε να επιλέξετε την απάντηση Άλλο και στο κενό να συμπληρώσετε την δική σας απάντηση.

Σε ορισμένες ερωτήσεις μπορείτε να σημειώσετε παραπάνω από μία απαντήσεις.

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου διαρκεί 10 λεπτά περίπου.

Για οποιαδήποτε απορία ή διευκρίνιση παρακαλώ επικοινωνήστε μαζί μου στο despina_ki@hotmail.gr

Είμαι στη διάθεσή σας να σας ενημερώσω για τα αποτελέσματα της έρευνας. Αν το επιθυμείτε, παρακαλώ σημειώστε τα στοιχεία επικοινωνίας σας παρακάτω.

EMAIL:

ΤΗΛΕΦΩΝΟ:

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Φοιτήτρια: Καρακουζίδου Δέσποινα (email: despina_ki@hotmail.gr)

Υπεύθυνη καθηγήτρια: Dr. Μαρία Παπαθανασίου (email: mika@psy.auth.gr)

**ΣΑΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ
ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΣΑΣ!**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

Προσωπική αλληλογραφία με SAPTHellas(Δράση για τα Αδέσποτα-Σκύλοι Θεραπείας Ελλάδα, Αστική-Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία).

Παρακαλώ περιγράψτε τις πρώτες αντιδράσεις/συναισθήματα των παιδιών, όταν συναντούν τους σκύλους της ομάδας σας.

Σε ένα ποσοστό της τάξης του 90% τα παιδιά δείχνουν χαρά, αλλά μικρό ποσοστό από αυτά την εννοεί με τον σωστό τρόπο. Δηλαδή, η χαρά είναι επί του θεάματος και όχι επί της ουσίας (με ενσυναίσθηση). Στο βιωματικό μέρος ισχύουν τα ίδια ποσοστά αλλά κατ' επέκταση λίγα είναι αυτά που έρχονται με χαρά και σωστούς τρόπους και τα περισσότερα ενθουσιασμένα και αν δεν καθοδηγηθούν από τους εθελοντές μας προσεγγίζουν «άγαρμπα», παρότι ειδικό σημείο της προφορικής μας παρουσίασης αφορά ακριβώς αυτό, τον τρόπο γνωριμίας. Το υπόλοιπο 10% μοιράζεται σε: 6-7% φόβος για τυχόν δάγκωμα, 2-3% αδιαφορία (συγκαλυμμένος φόβος για αρρώστιες που όμως δεν τον παραδέχονται απλά λένε είτε η μαμά να μην τους γνωρίσω) και 1-2% κλάμα.

Πόσο και σε ποιούς τομείς αλλάζει η συμπεριφορά των παιδιών απέναντι στους σκύλους μετά την ολοκλήρωση της ενημέρωσης; Τηρούν τις οδηγίες που τους δώσατε;

Αλλάζει πολύ, ειδικά μετά από 1 λεπτό εγγύτητας των παιδιών με τους σκύλους. Στην αρχή, το μεγαλύτερο ποσοστό ξεχνάει τις οδηγίες προσέγγισης που δώσαμε, διότι οι οδηγίες αυτές δίνονται αναγκαστικά στο τέλος της προφορικής μας παρουσίασης, όταν τα παιδιά είναι πλέον ανυπόμονα να γνωρίσουν τους σκύλους και έτσι κατά κάποιο τρόπο το κομμάτι αυτό των οδηγιών μας «χάνεται». Ωστόσο, όταν τελικά πλησιάζουν τους σκύλους για να χαϊδέψουν, οι εθελοντές μας επαναλαμβάνουν τις οδηγίες προσέγγισης και κατά την διάρκεια της γνωριμίας επιμένουν ιδιαίτερα στο φιλικό χάδι προς τον σκύλο, δηλαδή όχι επάνω στο κεφάλι και την ράχη. Έχουμε διαπιστώσει ότι αυτή η συμβουλή είναι ιδιαίτερα δύσκολο να γίνει κατανοητή και να εφαρμοστεί από τα παιδιά, καθώς τα περισσότερα έχουν ακλόνητη την πεποίθηση ότι έναν σκύλο τον χαϊδεύουμε κυρίως στο κεφάλι («αφού τον σκύλο μου / τον σκύλο του φίλου μου τον χαϊδεύω συνέχεια στο κεφάλι και του αρέσει», κλπ). Μετά από λίγη ώρα εξοικείωσης ωστόσο, η σημαντική αυτή οδηγία κατακάθεται καλύτερα στο μυαλό τους και πιστεύουμε ότι σημαντικό ποσοστό την εφαρμόζει και στην συνέχεια.

Περίπου 97% των παιδιών που στην αρχή εκδηλώνουν φόβο, αλλάζουν συμπεριφορά στη συνέχεια. Στο ποσοστό αυτό δεν συμπεριλαμβάνουμε τα παιδιά των οποίων ο φόβος είναι επιτόλαιος, δηλαδή που μας λένε στην αρχή ότι φοβούνται αλλά αποδεικνύεται ότι το κάνουν κυρίως για να τραβήξουν την προσοχή. Από τα παιδιά που φοβούνται πραγματικά τους σκύλους, είτε γιατί είχαν κάποια δυσάρεστη εμπειρία είτε γιατί οι γονείς τους μετέδωσαν τον φόβο τους, μόνο 2-3% παραμένουν αρνητικά σε όλες τις μεθόδους προσέγγισης που δοκιμάζουμε. Πιστεύουμε ότι, εάν δίνονταν και άλλες ευκαιρίες προσέγγισης στο εγγύς μέλλον, τα παιδιά αυτά θα ξεπερνούσαν επίσης τον φόβο τους, δυστυχώς όμως δεν έχουμε την ευκαιρία για περισσότερες επισκέψεις στο ίδιο σχολείο την ίδια σχολική χρονιά. Τα υπόλοιπα τελικά όχι μόνο προσεγγίζουν και χαϊδεύουν, αλλά καταλήγουν να ταΐζουν τους

σκύλους από το χέρι τους και εκδηλώνουν την ευχαρίστησή τους με έντονο τρόπο (π.χ. ζητούν να ταΐσουν ή να χαϊδέψουν και άλλους σκύλους και άλλες φορές).

Με ποιους τρόπους προσεγγίζετε ένα παιδί που φοβάται τα ζώα και που πιστεύετε ότι οφείλεται ο φόβος αυτός; Αναφέρετε τυχόν δυσκολίες με τις οποίες ήρθατε αντιμέτωποι σχετικά με την αλληλεπίδραση παιδιών- σκύλων.

Στο τέλος της προφορικής παρουσίασης ρωτούμε ποια παιδιά φοβούνται και διακριτικά τα ξεχωρίζουμε από τα υπόλοιπα. Αν φοβούνται πολύ, στην αρχή τα φέρνουμε σε επαφή με κάποιον από τους μικρόσωμους σκύλους της ομάδας μας. Τα βάζουμε να καθίσουν αρκετή ώρα και να παρατηρήσουν πως αλληλεπιδρούν τα άλλα παιδιά με τον συγκεκριμένο σκύλο (δηλαδή αφιερώνουμε πολύ περισσότερο χρόνο στα παιδιά που φοβούνται, ενώ τα υπόλοιπα εναλλάσσονται με πιο γρήγορους ρυθμούς). Όταν βεβαιωθούν πως κανένα από τα υπόλοιπα παιδιά δεν «κινδύνευσε» από τον σκύλο, νοιώθουν περισσότερη ασφάλεια και έρχονται να καθίσουν σε απόσταση χαιδιού, πάντα δίπλα στον εθελοντή. Στην αρχή αποφεύγουν να αγγίξουν τον σκύλο από μπροστά (λαιμό, στήθος), ειδικά όταν εκείνος τα κοιτάζει και έχουν ιδιαίτερη δυσκολία να χαϊδεύουν κοντά στο κεφάλι όπου βεβαίως βρίσκεται και το στόμα του σκύλου. Όταν όμως δουν ότι άγγιξαν την ουρά, την ράχη ή την κοιλιά ή το πόδι του και ο σκύλος δεν αντέδρασε αρνητικά, παίρνουν θάρρος και τελικά χαϊδεύουν από μπροστά, που είναι και το σωστό.

Αφού επεξεργαστούν για λίγο την φυσιολογία του σκύλου που για πρώτη φορά βλέπουν από κοντά (π.χ. με την προτροπή να αγγίξουν τα νύχια του «με τα οποία σκάβει το χώμα για να θάψει τα κόκκαλά του», ή τα μαξιλαράκια κάτω από τις πατούσες «δες τι ωραία μαξιλαράκια που έχει αντί για παπούτσια»), είναι έτοιμα να ταΐσουν μία λιχουδιά. Στην αρχή με την βοήθεια του εθελοντή, κρατώντας το χέρι του εθελοντή καθώς ο ίδιος δίνει την λιχουδιά στον σκύλο, και στην συνέχεια με το δικό τους χέρι, ίσως με τον εθελοντή να τους κρατάει μαλακά το χέρι από κάτω για να νοιώθουν μεγαλύτερη σιγουριά.

Ο φόβος των παιδιών συνήθως οφείλεται σε έναν από τους ακόλουθους παράγοντες:

1. Δεν έτυχε να έρθουν ποτέ σε επαφή με σκύλο διότι δεν υπάρχει στο ευρύτερο περιβάλλον τους, έτσι ο σκύλος είναι κάτι τελείως άγνωστο γι' αυτά, άρα και απρόβλεπτο, και αυτό τους προκαλεί ανασφάλεια.
2. Κάποιος γονιός – ενίοτε άλλος συγγενής – είναι φοβικός και μετέδωσε τον φόβο του και στο παιδί για λόγους προστασίας («μην πλησιάζεις, θα σε δαγκώσει»). Ή απλά, είναι επηρεασμένα από αυθαιρέτως τοποθετημένες πινακίδες των πάρκων του είδους «απαγορεύονται τα σκυλιά».
3. Είχαν κάποια άσχημη εμπειρία με σκύλο, για παράδειγμα ενόχλησαν σκύλο την ώρα που έτρωγε και αυτός τα δάγκωσε, έτρεχαν για να παίξουν ή έκαναν ποδήλατο και κάποιος σκύλος τα κυνήγησε, ή επισκέφτηκαν σπίτι φίλου τους όπου ο σκύλος είναι δεμένος ή απομονωμένος, άρα αγχωμένος και υπερβολικός στις εκδηλώσεις του, και εκείνος πήδηξε πάνω τους (για να παίξει) και τα έριξε κάτω ή τα γρατζούνισε. Πολλές φορές για τέτοια ατυχή συμβάντα όπως το τελευταίο, ειδικά αν ο σκύλος πήγε με το στόμα του να πιάσει τα παιδιά,

επαναλαμβάνουμε ότι ο σκύλος πιάνει με το στόμα του διότι δεν έχει χέρια και συχνά καταφέρνουμε να τα πείσουμε ότι αυτό δεν συνιστά δάγκωμα αλλά απλά πιάσιμο.

Όπως προαναφέρθηκε, το ποσοστό των παιδιών που αρνούνται παντελώς να προσεγγίσουν σκύλο είναι ελάχιστο (2-3%). Η δυσκολία μας αφορά μόνο στο ποσοστό αυτό, καθώς τα παιδιά αυτά αρνούνται ακόμη και να πλησιάσουν σε κάποια απόσταση για να παρακολουθήσουν τα υπόλοιπα παιδιά που αλληλεπιδρούν με τους σκύλους. Τα παιδιά αυτά αρνούνται όλες τις προτροπές μας, και αρνούνται επίσης να εξηγήσουν τον λόγο της άρνησής τους. Μερικά δεν απαντούν καν ότι φοβούνται, αλλά ότι απλά δεν θέλουν. Πιστεύουμε ότι ακόμη και αυτές οι περιπτώσεις θα αντιμετωπιζόνταν αν υπήρχε η δυνατότητα επανάληψης της επίσκεψής μας, δυστυχώς όμως όπως αναφέραμε παραπάνω κάτι τέτοιο είναι αδύνατο.

Ποια οφέλη έχει σύμφωνα με την μέχρι τώρα εμπειρία σας, ένα παιδί προσχολικής ηλικίας από ένα ζώο συντροφιάς, στην ανάπτυξη αλλά και στην μετέπειτα ζωή του; πχ.

-στον κοινωνικό τομέα (γίνονται περισσότερο κοινωνικά;)

-στον συναισθηματικό τομέα (αποκτούν ευαισθησίες/ ενσυναίσθηση;)

-ψυχολογικό τομέα (χαρά, παρηγοριά κλπ.)

Ιδιαίτερα για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας έχει μεγάλη σημασία να έρθουν σε κοντινή επαφή με πλάσματα που διαφέρουν τόσο ριζικά από τα ίδια, από πλευράς μορφολογίας κ.λπ., διότι είναι ένα μεγάλο άνοιγμα στην διαφορετικότητα. Είναι πολύ σημαντικό να αποδεχθούν τα παιδιά την ύπαρξη πολλών και διαφορετικών μορφών ζωής γύρω τους, καθώς μεταξύ άλλων τους δημιουργεί αφοβία, άρα αναπτύσσουν μία θετική και ανοικτή στάση απέναντι στην ζωή γενικότερα. Με την έννοια αυτή ασφαλώς και κοινωνικοποιούνται, και επίσης μπαίνουν στην διαδικασία να επικοινωνήσουν με ένα πλάσμα που δεν γνωρίζει τον προφορικό λόγο. Οι αντιδράσεις των σκύλων, όπως το ότι γυρίζουν ανάσκελα από ευχαρίστηση για να δεχτούν χάδι στην κοιλιά, απλώνουν το πόδι τους για να ζητήσουν λιχουδιά, γλείφουν χεράκια ή μάγουλα για να δώσουν «φιλάκι» ή παίζουν μεταξύ τους, προκαλούν ποικιλία αντιδράσεων στα παιδιά, από έκπληξη έως γέλιο. Πέραν της θεραπευτικής ιδιότητας των αντιδράσεων αυτών, πιστεύουμε ότι αποτελούν και ένα ψυχολογικό άνοιγμα για τα παιδιά φέρνοντάς τα πιο κοντά στον αυθορμητισμό, στην χαρά της ζωής, και βέβαια σε επαφή με τα ίδια τους τα συναισθήματα. Αν στο σπίτι υπάρχει σκύλος και τα παιδιά κυριολεκτικά συμβιώνουν μαζί του, δηλαδή ο σκύλος ζει και κοιμάται μέσα στο σπίτι, τότε ανοίγεται ένας άλλος μεγάλος δρόμος, αυτός του παιδιού που μοιράζεται, βοηθά στην φροντίδα του σκύλου της οικογένειας, αντιλαμβάνεται και συναισθάνεται ότι ένα ζώάκι, ακριβώς όπως και εμείς, πονά, διψά, πεινά, έχει ανάγκη για παιχνίδι αλλά και για συντροφιά. Αυτό και μόνο για παιδιά ηλικίας ενός με 5-6 ετών είναι μεγάλο κέρδος καθώς τα παιδιά αυτών των ηλικιών χαρακτηρίζονται από ένα πολύ έντονο Εγώ και εύκολα ζηλεύουν, ή διεκδικούν το να είναι το επίκεντρο των πάντων.

Πιστεύετε ότι θα ήταν θετικό να ενταχθούν ζώα συντροφιάς στην εκπαιδευτική διαδικασία και με ποιον τρόπο; Ποια θα ήταν τα οφέλη από την ύπαρξη ζώου στο σχολείο; (Νηπιαγωγείο, Παιδικός Σταθμός)

Για τους λόγους που αναφέρονται στην προηγούμενη απάντηση, θεωρούμε ότι θα ήταν πολύ καλό να υπάρχει μόνιμα ένας σκύλος στο σχολείο, κατά προτίμηση υιοθετημένος από την

γειτονιά ή αλλού, ο οποίος να έχει τον χώρο του και να ταΐζεται και να φροντίζεται τακτικά, πάντοτε με την βοήθεια των εκπαιδευτικών. Αυτό θα έφερνε επίσης τα παιδιά που δεν μπορούν να έχουν δικό τους σκύλο στο σπίτι, σε επαφή με την έννοια της ανάληψης ευθύνης (π.χ. υπάρχουν ομάδες παιδιών που αναλαμβάνουν εναλλάξ τα καθήκοντα ταΐσματος κλπ). Παρ' ότι είμαστε ανοικτοί σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τους οποίους κάτι τέτοιο είναι πρακτικά ανέφικτο, τουλάχιστον μέχρι στιγμής, δεδομένου ότι τους καλοκαιρινούς μήνες που το νηπιαγωγείο ή ο παιδικός σταθμός είναι κλειστός υπάρχει το πρόβλημα του ποιος θα αναλάβει τον σκύλο.

Συμφωνούμε και εμείς ότι ένα τέτοιο εγχείρημα, παρά το οφέλη του, έχει αρκετές πρακτικές δυσκολίες, και χρειάζεται πολύ καλή οργάνωση και θέληση από όλους τους εκπαιδευτικούς για να υλοποιηθεί. Ίσως το ευκολότερο απ' όλα θα ήταν ένας από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου να παίρνει το σκύλο στο σπίτι του για το καλοκαίρι και τις περιόδους των διακοπών των Χριστουγέννων και του Πάσχα που τα σχολεία είναι κλειστά.